

अहम् आवाम्

वर्ष दहावे | अंक २ | जुलै २०२२ | पृष्ठे ५२

वयम्!

कल्पक, चौकस
किशोरांचे मासिक

मूल्य
₹ ९०/-

आमच्या



कल्पक, चौकल
किशोरचे मासिक

अहम् आवाम्

वयम्
आमदार

ऐकता ऐकता
वाचू या!

गोष्ट

इंग्रिश

गिपारप्पा

कल्पक

शुक्रजब

चौकल-चौकल



लवकरच येत आहे.



मुलांचं आवडतं
वयम् मासिक आता श्रवणीय! -

वयम् अॅप



www.wayam.in | 7045453343

प्रकाशक

श्रीकांत बापट

सल्लागार

डॉ. अनिल काकोडकर

कुमार केतकर

डॉ. आनंद नाडकर्णी

डॉ. उदय निरगुडकर

अच्युत गोडबोले

राजीव तांबे

श्रीकांत वाड

मुख्य संपादक

शुभदा चौकर

(पीआरबी कायदानुसार जबाबदारी)

मुखपृष्ठ

भाग्यश्री पटवर्धन

सुलेखन

अच्युत पालव

अंकातील चित्रे

गिरीश सहस्रबुद्धे, अदिती पाध्ये-

देसाई, जुईली माहीमकर

वरिष्ठ उपसंपादक

क्रांती गोडबोले-पाटील

मांडणी-सजावट

क्रांती गोडबोले-पाटील

मुद्रितशोधन

शिवानी ओक

वितरण व्यवस्था

राजेंद्र गोसावी

'वयम् हे मासिक मालक, प्रकाशक श्रीकांत बापट यांनी मेसर्स रेड एलिफंट, ३१५/ए १, शाह अॅण्ड नाहर इंड. इस्टेट, ३रा मजला, एस. जे. मार्ग, लोअर परेल (प.) मुंबई- ४०००१३, येथे छापून, २०१, नंद चेंबर्स, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२ येथे प्रसिद्ध केले. या अंकातील सर्व मतांशी संपादक सहमत आहेत असे नाही. सर्व हक्क प्रकाशकाधीन.

संपादकीय विभाग :

'वयम् न्यू वंदना को.ऑप.हा.सो., ३रा मजला, लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२.

दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/

६९०८६२७३

इमेल : info@wayam.in

www.wayam.in

अंतरंग

संपादकीय : शुभदा चौकर- ४

माझे किशोरवय : निपुण धर्माधिकारी- ६

कल्पककला : स्वरूपा वक्नाली- ९

हरीची पोपटपंची : विद्या डेंगळे- १०

मिन्नु : अदिती पाध्ये-देसाई- १३

दीर्घायुषी व हुशार पोपट : राजीव चिटणीस- १४

'बहुरंगी बहर स्पर्धा' प्रश्नावली २०२२- १६

'वसंत ऋतू स्पर्धा' निकाल- २५

Hide & Seek : Juilee Mahimkar- २६

बहारदार शिबिराची मेजवानी भाग २- २८

क्लासिक : धनवंती हर्डीकर- ३३

वापरा, नाहीतर गमवाल ! : शिरीन कुलकर्णी- ३८

सुती सुरकुत्या : राजीव तांबे- ४०

लुकलुकते सजीव : मकरंद जोशी- ४२

चपखल : प्रतिभा गोपुजकर- ४४

Prankenstein : Prachi Mokashi-४६



छंदश्री आंतरराष्ट्रीय दिवाळी अंक स्पर्धा २०२२ मध्ये 'वयम्' मासिकाला 'उत्कृष्ट बालकुमार दिवाळी अंक' हा पुरस्कार प्राप्त झाला आहे. १० जूनला या पुरस्काराचे वितरण पुणे येथे करण्यात आले.

कागद, छापाई यांसह सर्व खर्च वाढल्याने जानेवारी २०२२ पासून 'वयम्' मासिकाचे वार्षिक शुल्क वाढवून डिलिक्दरी चार्जेससहित ते रु. ११०० करण्यात आले आहे. सध्याच्या सभासदांना त्यांचे सभासदत्व असेपर्यंत आधीप्रमाणेच अंक मिळत राहील, याची कृपया नोंद घ्यावी.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

'वयम्' वाचकांनो, दर महिन्याला २० तारखेपर्यंत तुम्हांला अंक पोहोचला नाही तर 'वयम्'च्या दूरध्वनी क्रमांकावर सोमवार ते शुक्रवार सकाळी १० ते संध्याकाळी ६ या वेळात संपर्क साधावा, ही विनंती. -संपादकीय आणि वितरण विभाग

संपादकीय

‘वयम्’ दोस्तांनो,

मध्यंतरी आपल्या ‘वयम्’ परिवारातच्या एका कार्यक्रमात डॉ. रघुनाथ माशेलकर या ज्येष्ठ वैज्ञानिकांना भेटण्याचा योग आला. पद्मश्री, पद्मभूषण आणि पद्मविभूषण असे तीन सन्मान त्यांच्या नावावर आहेत. डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांनी मोठ्या हिमतीने बौद्धिक चढाई करून भारताला हळदीचं व बासमती तांदळाचं पेटंट मिळवून दिलं. हा कार्यक्रम घडून आला आपल्या मासिकाचे प्रकाशक श्रीकांत बापट यांच्या कर्तृत्वामुळे व दातृत्वामुळे! उद्योजकांच्या एका मोठ्या संघटनेचा एक हॉल ठाण्यात आहे. श्रीकांत बापट यांच्या पाठबळातून त्या हॉलच्या नूतनीकरणाचं काम झालं आणि त्या हॉलला ‘लॅब इंडिया’चं नाव देण्यात आलं. या नव्या, आधुनिक हॉलचं उद्घाटन डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांच्या हस्ते झालं.

याच कार्यक्रमात मुदित दंडवते नावाच्या एक तरुण उद्योजकाला पुरस्कार देण्यात आला. IIT मुंबईतून शिकलेल्या मुदितने पेशंटचं बीपी, हार्टरेट, ऑक्सिजन लेव्हल इत्यादी तपासण्यांसाठी ‘डोझी’ नावाचा एक पट्टा बनवला आहे. हा पट्टा रुग्णाच्या बेडखाली ठेवून काही महत्वाच्या चाचण्या सहजपणे करता येतात. त्याचा डिजिटल रेकॉर्डही मिळतो. तो डॉक्टरांना कुठेही पाहता येतो. म्हणजे रुग्णाला वेगवेगळी उपकरणं लावण्याचा त्रास व ताण नको. आणि सततच्या तपासणीसाठी ICU मध्ये दाखल होणंही नको. कोरोना काळात या ‘डोझी’मुळे अनेक रुग्णांचे प्राण वाचले.

लोकांना उपयुक्त असं नवीन संशोधन करून



मुदित दंडवते यांना गौरवताना डॉ. माशेलकर

मोठे मोठे होता होता...

त्याचं उत्पादन करणाऱ्या तरुणांना डॉ. माशेलकर दरवर्षी ‘अंजनी माशेलकर पुरस्कार’ देऊन गौरवतात. मुदित दंडवते हा या पुरस्काराचा गेल्या वर्षीचा मानकरी. डॉ. माशेलकर यांनी त्यांच्या भाषणात विमल आणि रशीद या दोन तरुणांचाही उल्लेख केला. या दोघांनी गटार साफ करणारा एक रोबो विकसित केला आहे. या रोबोची कल्पना कशी सुचली? त्याला कारणीभूत ठरला केरळमधील एक अपघात. या अपघातात गटार साफ करणारे तीन कामगार एकाच वेळी मृत्युमुखी पडले. रस्त्यावरचे गोल झाकण उघडून, आत उतरून मैला साफ करण्याचं काम करताना अनेक कामगारांना आपण बघतो. अनेकदा हा दुर्गंधी मैला घातक रसायने सोडतो. त्यात उतरलेल्या कामगारांच्या या जीवघेण्या कामाला पर्याय म्हणून काही यांत्रिक उपकरण करावं

असं या दोघांनी ठरवलं. झपाटलेपणाने काम केलं आणि एक रोबो विकसित केला. यांत्रिक हातांनी गटारं साफ करण्याचं त्यांचं हे उपकरण आता अनेक म्युनिसिपालटींनी घेतलं आहे. त्या उपकरणामुळे सफाई कामगारांची नोकरी न जाण्याची काळजीही या संशोधकांनी घेतली आहे. कारण हा रोबो वापरायला सफाईची माहिती असलेला माणूस लागतो. त्यामुळे सफाई कामगारच हे उपकरण वापरून सफाईचं काम करतात.

डॉ. माशेलकर त्यांच्या भाषणात म्हणाले त्याप्रमाणे, पुढच्या काळात बुद्धी, ज्ञान, ध्येय, चिकाटी, संवेदनशीलता, कल्पकता, विवेक हेच प्रगतीचे वाहक असणार आहेत. याच गुणांचा ध्यास धरून त्यांच्या गरीब, आईने एकटीने त्यांना वाढवलं. आईच्या संस्कारांना जागत डॉ. माशेलकर स्कॉलरशिप मिळवत खूप शिकले. भारताला अभिमानास्पद अशी कामगिरी करत राहिले. आजही वयाच्या ८०व्या वर्षीही ते एकदम तरतरीत आणि कार्यरत आहेत.

स्वतःच्या मनात अशा सर्व गुणांची पेरणी आणि मशागत करण्याच्या वयात आता तुम्ही आहात. मोठं होण्याच्या या वयात बारीक निरीक्षण करणं, त्यावर विचार करणं, प्रश्नांचा माग घेणं, वेगवेगळ्या गोष्टी करून बघणं, भरपूर वाचन करणं, चांगले अनुभव घेणं, कला-कौशल्यं शिकून बघणं, कसून अभ्यास करणं यातून आपलं व्यक्तिमत्त्व छान घडणार आहे.

तुम्ही आपल्या अंकातलं 'माझे किशोरवय' हे सदर त्या दृष्टीने वाचताय ना? आज वेगवेगळ्या क्षेत्रात कर्तृत्व गाजवणारी मंडळी दर महिन्याला त्यांच्या किशोरवयातल्या जडणघडणीबद्दल मनोगत सांगताहेत. आपली लेखिका अंजली कुलकर्णी त्यांना बोलतं करतेय आणि त्याचं मनोगत आपल्यासाठी लिहितेय. गेल्या महिन्यात एका विमान कंपनीचे मालक मंदार भारदे यांचं मनोगत वाचलंत? थक्क

झाला असाल ना? शालेय वयात त्याने कुतूहलापोटी वृत्तपत्र कार्यालय, आकाशवाणी स्टुडिओ, पोलिसांचं डॉग स्वॅड, पाणी शुद्धीकरण प्रकल्प अशा कितीतरी ठिकाणी भेट देऊन स्वतःचं कुतूहल शमवलं. छोटे व्यवसाय करून बघितले. भरपूर वाचन केलं. नाटकात अभिनय केला. मंदारने तुम्हांला सांगितलंय की, किशोरवयातल्या मुलांनी ठरवून, आठवड्याला एका तरी आपल्या परिघाबाहेरच्या ठिकाणाला भेट द्यायला हवी. अशा वेगवेगळ्या ठिकाणी जाणं, लोकांना भेटणं, हे नक्कीच करावं... आपल्या मनाचे दरवाजे आपोआप उघडत जातात! मुग्धा गोडबोले, शर्वरी जमेनीस, अनिकेत सुळे.. या सदरातल्या प्रत्येकाने त्यांच्या किशोरवयात असं काही ना काही केलंय जे त्यांना मोठं होण्याच्या त्यांच्या प्रवासात खूप कामी आलंय. यापैकी कोणाचंय त्या वयात ठरलं नव्हतं की आपण पुढे कोण होणार आहोत.. पण तरी त्या उद्योगांतून, अनुभवांतून त्यांच्या विविध प्रकारच्या बुद्धिमत्ता हळूहळू विकसित होत गेल्या. त्यातून त्यांनी विचारशक्ती कमावली.

तुम्हां सर्वांनाही असं विकसित होण्याची प्रेरणा मिळो, यासाठी आम्ही वाचन-खाऊ देण्याचा प्रयत्न सतत करत असतो. या अंकात इतर साहित्याच्या बरोबरीने 'बहुरंगी बहर' प्रश्नावली आहे. ती वाचा. ७वी ते ९वीची मुलं यात भाग घेतील. पण बाकीच्या मुलांनीही हे प्रश्न जरूर वाचा. त्यावर विचार करा. बघा, आपल्या मनात डोकावण्याची मजा काही और असते! पालकांनी आणि शिक्षकांनीही हे प्रश्न वाचले तर घरी व शाळेत मस्त गप्पा मारता येतील.

बहुरंगी बहर'चे थीम साँगही एकदम अर्थपूर्ण आहे. <https://wayam.in/bahurangi-bahar-spardha.html>. वर जाऊन ते ऐका, मजा येईल.

-शुभदा चौकर
cshubhada@gmail.com



निपुण धर्माधिकारी

'मी वसंतराव', 'बापजन्म', 'धप्पा' असे चित्रपट, यूट्यूबवरचा 'कार्टिंग काऊच विथ अमेय अँड निपुण' हा कार्यक्रम, 'नेव्हर माईड', 'अमर फोटो स्टुडिओ', 'लूज कंट्रोल' ही नाटकं.. दिग्दर्शनात निपुण असलेल्या निपुण धर्माधिकारी याच्या या कलाकृती. अभिनय व लेखनातही तो निपुण आहे. २०१५ च्या 'फोर्ब्स इंडिया ३० अंडर ३०' मध्ये आणि २०१६ च्या 'फोर्ब्स एशिया ३० अंडर ३०' च्या यादीत निपुणचा समावेश आहे. अशा या टॅलेंटेड कलाकाराचं किशोरवय कसं होतं, ते जाणून घेऊ या.



मी मूळचा पुण्याचा. 'विद्याभवन हायस्कूल' ही माझी शाळा. आमच्या घरी आई-बाबा, माझा मोठा भाऊ आणि मी असे आम्ही चौघे होतो. आजी-आजोबा येऊन जाऊन असायचे. माझ्या किशोरवयावर परिणाम करणाऱ्या दोन ठळक घटना आहेत. एक म्हणजे मी साधारणतः चार वर्षांचा असताना माझ्या शरीरावर काही छोटे पांढरे डाग येऊ लागले होते, किशोरवयात ते बऱ्यापैकी वाढले. ते डाग पॅचेसमध्ये होते. ते बघून लोक

त्यावरून कॉमेंट्स करायचे. त्यामुळे माझं बाहेर जाणं, लोकांमध्ये मिसळणं कमी झालं. शिवाय त्या डागांमुळे उन्हात त्रास होतो म्हणून माझं ग्राऊंडवर खेळणंही कमी झालं. हे पांढरे डाग बरे होण्यासाठी आम्ही खूप उपाय केले. अगदी मिरज, नारायणगावला जाऊन वेगवेगळ्या डॉक्टर्सकडे उपचार घेतले. या सगळ्यात मी, आई-बाबा आम्हा सगळ्यांचीच मानसिक, शारीरिक ओढाताण होत होती आणि त्या उपचारांमुळे फरक तर काहीच

पडत नव्हता. त्यामुळे शालेय शिक्षण संपल्यावर मी आई-बाबांना सांगितलं की, आता हे उपचार आपण थांबवूया.

किशोरवयावर परिणाम करणारी दुसरी घटना म्हणजे मी किशोरवयात असताना माझे बाबा कामानिमित्त बऱ्याचदा परदेशात असायचे. एक-दीड वर्ष बाबा सलग परदेशात होते. त्यांचा आमच्याशी संपर्क कमी असायचा, कारण आजच्यासारखं इंटरनेट, व्हिडिओ कॉलिंग वगैरे तेव्हा नव्हतं. महिन्यातून कधीतरी एखाददा त्यांचा फोन यायचा. बाकी मग महिनोन्महिने आम्ही त्यांच्या पत्रांची वाट बघत असायचो. आई नोकरी करत होती. तिची नोकरी सांभाळून तिने त्या काळात आम्हा दोघा भावांचं संगोपन केलं. या दोन घटनांमुळे किशोरवयात माझं बाहेर जाणं खूप कमी झालं होतं.

मी अभ्यासात बरा होतो त्यामुळे शाळेची वर्ष तरून गेली. मला तेव्हा 'शाळा वॉईट आहे' असंच वाटायचं. पुढे मोठा झाल्यावर लक्षात आलं की शाळा वॉईट नव्हती, तर प्रॉब्लेम माझ्यात होता, म्हणून मला तसं वाटत असे. मग कॉलेजला गेल्यावर अमेय वाघ, प्राजक्ता यांच्यासारखे मित्र-मैत्रीणी मिळाले. शाळेपासून माझ्यात असलेली कलेची आवड बहरण्यासाठी योग्य वातावरण मिळालं आणि मी माझ्या न्यूनगंडातून बाहेर आलो.

आठवी, नववी, दहावीत माझे शाळेतले बरेच मित्र-मैत्रीणी क्लासला जायचे, विशेषतः गणिताच्या. पण माझे आई-बाबा स्टॅटिस्टिक्सचे प्राध्यापक असल्यामुळे मला क्लासला घातलेलं नव्हतं. त्यामुळे क्लासमध्ये जाऊन नवीन ओळखी, मैत्री करण्याची संधी मला मिळाली नाही. पण शाळेतला निखिल थॉमस हा मित्र, शिवानी ही मैत्रीण हे खूप चांगले मित्र-मैत्रीणी होते. आजही ते माझ्या संपर्कात असतात.

मी त्या वयात गाणं- शास्त्रीय संगीत शिकायचो.

शाळेत मी शास्त्रीय संगीतावर आधारित गाणी गायचो. त्यामुळे मला बक्षिसं मिळायची, पण लोकप्रियता मिळायची नाही! आमच्या शाळेत कलेला पोषक असं काहीच वातावरण नव्हतं. 'आर्ट' म्हणजे फक्त चित्रकला एवढंच ते मर्यादित होतं. म्हणून मला आजही खूप कळकळीने वाटतं की वेगवेगळ्या कलांचा शालेय शिक्षणात समावेश असायला हवा. शाळांनी फक्त अभ्यास एके अभ्यास न करता कलांना पोषक असं वातावरणही द्यायला हवं.

मी सातवी-आठवीत असताना 'वऱ्हाड निघालंय लंडनला' हा प्रा. लक्ष्मण देशपांडे यांचा एकपात्री प्रयोग पाहिला. तो मला तुफान आवडला. म्हणून त्याची कॅसेट आणली. शाळेत-वर्गात मी 'वऱ्हाड निघालंय लंडनला' सादर केलं. आमच्या शाळेच्या 'Annual day'ला 'वऱ्हाड' सादर करायची संधी मला मिळाली. तिथे तेव्हा सगळ्यांचे पालकही आले होते. त्यांनाही माझं सादरीकरण आवडल्यामुळे मला गणेशोत्सवात कार्यक्रम करण्यासाठी बोलावलं गेलं. मला नाटक मनापासून आवडायला लागलं. नाटकाच्या वेळी मी माझ्या अंगावरच्या डागांबद्दल विसरून जायचो. त्या सगळ्या कॉम्प्लेक्समधून बाहेर पडण्यासाठी मला नाटकाने खूप मदत केली. आई-बाबा मला वेगवेगळ्या नाटकांना घेऊन जायचे. माझं वाचनही चांगलं होतं. इंग्लिश जास्त वाचायचो.

मी नववीत असताना आमच्या शाळेत 'इन्फोसिस' या कंपनीचा 'Catch them young' हा एक उपक्रम झाला होता. त्यात त्यांनी काही मुलांची निवड करून त्यांना दहा दिवसांचं ट्रेनिंग दिलं होतं. त्यात जी ३० मुलं निवडली गेली त्यात मी होतो. तेव्हा इन्फोसिससारख्या मोठ्या कंपनीत प्रत्यक्ष जाण्याचा, तिथलं कामाचं स्वरूप समजून घेण्याचा अनुभव, ती संधी मला मिळाली.

‘आय.टी.’ क्षेत्र काय असू शकतं याचा आणि आपल्याला ते आवडत नाहीये, याचाही अंदाज तेव्हा आला. माझा मोठा भाऊ तेव्हा कॉम्प्युटर इंजिनिअरिंग करत होता.

दहावीनंतर सायन्सला जावं असं मला वाटत नव्हतं. आई-बाबांना मात्र मी डॉक्टर व्हावं असं वाटत होतं. एक मुलगा इंजिनियर, दुसरा डॉक्टर असं त्यांना आवडलं असतं. त्यामुळे त्यांनी मला सायन्स आणि कॉमर्स असे दोन्हीकडेचे अॅडमिशन फॉर्म भरायला लावले होते. पण शेवटी मी ‘बृहन्महाराष्ट्र कॉलेज ऑफ कॉमर्स’ला प्रवेश घेतला. तेव्हा पुढे जाऊन सी.ए.



करण्याचा विचार होता. पण खरं म्हणजे मी आर्ट्सला गेलो असतो तर जास्त बरं झालं असतं, माझा भाषांचा अभ्यास चांगला झाला असता, असं आता वाटतं. अर्थात तेव्हा ‘आर्ट्सला जाणं’ या पर्यायाचा माझ्यासाठी कुणी विचारच केला नव्हता ! मी सायन्सला जाऊन थोडा शिस्तीत अभ्यास केला असता तर डॉक्टर झालोही असतो, पण आज जे काही मी करतोय त्यात जास्त समाधानी आहे, असं वाटतं !

-शब्दांकन : अंजली कुलकर्णी-शेवडे
anjalicoolkarni@gmail.com
(प्रसिद्ध निवेदिका)

‘लॅबइंडिया ऑडिटोरियम’चे उद्घाटन

डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांच्या हस्ते १० जूनला ‘लॅबइंडिया ऑडिटोरियम’चे उद्घाटन करण्यात आले. पहिल्या फोटोत डॉ. माशेलकर, लॅबइंडियाचे अध्यक्ष आणि आपले प्रकाशक श्रीकांत बापट व कांचन बापट, सुशील बापट. दुसऱ्या फोटोत श्रीकांत बापट यांच्या सत्कारप्रसंगी लॅबइंडियाचे संचालक विरेंद्र उपाध्ये व श्रीराम भालेराव, डॉ. माशेलकर आणि फेडरेशन ऑफ इंडस्ट्रीज ऑफ इंडियाचे (FII) अध्यक्ष भालचंद्र सिंग रावराणे.



कल्पकला

Umbrella painting

साहित्य- छत्री, जुने वर्तमानपत्र आणि फॅब्रिक कलर्स

कृती- ज्या छत्रीवर पेंटिंग करायचे आहे, ती संपूर्णपणे सुकी असायला हवी.

१. झाडांची एक-दोन पाने काढून त्यांचा आकार एखाद्या जाडसर कार्डबोर्डवर किंवा sponge वर काढून तो आकार कापून घ्या. आता या कापलेल्या पानाच्या आकारावर ब्रशने फॅब्रिक कलर लावून, त्याचे ठसे छत्रीवर उमटवून घ्या.

२. Earbud ने छत्रीवर नाजूक पाकळ्या काढून फुलांचे पेंटिंग करता येईल.

३. Stencil च्या साहाय्याने, तुम्हांला हव्या त्या रंगसंगतीत पेंटिंग करता येईल.



Earbud डिझाइन

४. या तिन्ही कृती करताना छत्रीच्या आतील बाजूने एखाद्या वर्तमानपत्राची घडी करून धरा, जेणेकरून ठसे व्यवस्थित उमटले जातील.

वरील तीनही प्रकारांनी, सहज आणि पटकन असे पेंटिंग करता येते. अशी रंगवलेली छत्री गिफ्टही देता येईल.

-स्वरूपा वक्नाली
swarupamv@gmail.com



Stencil डिझाइन



पानांचे ठसे डिझाइन



'वयम्'चा लोगो आणि कार्टून रेखाटलेली छत्री

त्या दिवशी दुपारी राधा तिच्या आजीबरोबर जेवायला बसली होती. राधाचे आईवडील कामावर गेले होते. राधा आजीबरोबर आनंदात होती. तिची आजी तिला जेवताना गोष्टी सांगायची आणि मुख्य म्हणजे ती पालक, मेथी अशा भाज्या खायची बळजबरी करत नसे. आज तर आजीने राधासाठी तिच्या आवडीची बटाट्याची भाजी आणि कोलंबीचं कालवण केलं होतं.

“मस्त... आज मी खूप जेवणार..” असं ओरडत ती आजी सांगत असलेली गोष्ट ऐकू लागली.

आजीच्या चेहऱ्यावरचं स्मितहास्य बघून गोष्टीचा रोख मजेशीर असणार असं राधाच्या लक्षात आलंच.

“आज मी तुला तुझे बाबा आणि मिनी आत्या लहान असताना घडलेली गोष्ट सांगणार आहे बरं का.” आजी म्हणाली.

“तुझ्या आजोबांना प्राणी-पक्षी यांची खूप आवड होती. आमच्याकडे एक लहानसं मत्स्यालयही होतं आणि त्यांना कुत्रा पाळायचा होता! पण मी ‘नाही’ असं स्पष्ट सांगितलं.”

“पण का?” मी मध्येच विचारलं.



हरीची पोपटपंती

प्रेमळ, बोलक्या पोपटाची ही रोचक गोष्ट वाचा आणि लगेच पुढचा लेखही वाचा . पोपट खरोखरच हुशार असतात हे त्या शास्त्रीय लेखातून स्पष्ट होतेय .

“सांगते. कुत्रा दहा-बारा वर्षांचे जगतो. तो गेला की संबंध घर दुःखी होतं. लहान मुलांना तर ते पचवणं खूपच कठीण जातं असं मी म्हटलं, की ते एकदम गंभीर होऊन म्हणायचे, मरण हे कोणालाच चुकत नसतं. जे जन्माला येतं त्याला मरणही अटळ आहेच. मुलांनी तेही अनुभवायला पाहिजे. त्यातूनच ते खंबीर बनतील.”

पुढे आजी म्हणाली, “एक दिवस तुझे आजोबा थोडे वेगळ्याच मूडमध्ये होते. म्हणाले, ‘मी हिरवे, निळे लव्हबर्ड्स आणायला जातोय.’ मी त्यांच्याकडे रागाने पूर्ण दुर्लक्ष केलं.” आजी म्हणाली.

“आजी.. तू ठेवायला पाहिजे होतंस त्यांना. मला खूप आवडतात लव्हबर्ड्स.” मी म्हणालेच. “हो, पण मी तेव्हा जन्मलेच नव्हते!”

“त्या दिवशी तुझ्या बाबांचा वाढदिवस होता.” आजी सांगू लागली. आजोबा अशोकला आणि मिनीला घेऊन पेटशॉपमध्ये गेले. अशोकला हवा होता पोपट आणि मिनीला हवे होते लव्हबर्ड्स. पण वाढदिवस अशोकचा होता, त्यामुळे आजोबांनी पोपटच आणला. दुकानदाराने आजोबांना सांगितलं की, तो पोपट खूप बोलका आणि नकला करणारा आहे; कधी कधी छान तानाही मारतो. जेव्हा सगळी फलटण घरी आली, तेव्हा मी कपाळावर हातच मारला.”

“आजी तू इतकी चांगली आजी आहेस, मग तुला प्राणी-पक्षी कसे नाही आवडत?” मी विचारलं.

“तसं नाही गं, मला खूप कामं असायची. त्यात पोपटाची कामं! कसं जमणार होतं सगळं!” आजी म्हणाली.

“आजोबांनी त्या पोपटाचा पिंजरा टांगला

व्हरांड्यात. तेव्हा व्हरांड्याला ग्रील नव्हतं. मोकळाच होता. आजोबांचं म्हणणं पडलं, बसेल पोपट आकाश बघत, आल्यागेल्याला बघत. त्याला बंदिस्त नाही वाटणार तिथून.”

“आजी, त्याचं नाव काय ठेवलं गं?” मी विचारलं.

“बाई बाई, त्यावरून केवढा वाद झाला. कोण म्हणालं विटू, मिनी म्हणाली मिटू. पण आजोबांनी त्याचं नाव हरी ठेवलं. आता का म्हणून विचारू नकोस. आजोबा म्हणाले की ‘हो’ म्हणायचं. हरी म्हटलं की देवाचं नाव घेतलं जातं आपोआप म्हणून असेल कदाचित.”

“हरी केव्हा एकदा बोलतो, गातो असं झालं होतं सगळ्यांना. पण हरी काही तोंडातून ब्र काढत नव्हता.”

“मी एकदा म्हटलं, त्याला काय फुकटचं खायला मिळतंय, त्यामुळे नुसता आळशी झालाय. बोलायला नको का गायला नको. यावर आजोबा मलाच रागावले. हरी त्यामुळे माझ्याकडे कर्कश्य आवाज काढून खडूसपणे बघायचा.”

“आजोबा म्हणायचे, अरे त्याला जरा आपलंसं करून घ्या आधी, मग बोलेलच तो. वेळ द्या त्याला थोडा. तो कसा खातो, कसा बघतो, याचं निरीक्षण करा की जरा!”

“हरीला मिरची खायला दिली की पुष्कळदा तो ती खाली टाकायचा की आजोबा ‘पडली’ असं म्हणायचे. हरी मान वाकडी करून ती उचलायचा.”

“एक दिवस आजोबा ऑफीसला गेले होते. दुपारी जेवण उरकून मी आणि मिनी जरा झोपलो होतो. माझा डोळा लागला आणि बाईसाहेब केव्हा

उठल्या मला कळलंच नाही.”

“झोपेत मला कर्कश्य आवाजात ‘पडली.. पडली’ असं ऐकू आलं आणि मी उठले. बघते तर काय! मिनी जागेवर नव्हती.”

“बापरे! आत्या पडली होती?” मी घाबरूनच विचारलं..

“हरीचा पिंजऱ्यात नुसता थयथयाट चालला होता. आणि तोंडाने ‘पडली पडली’चा घोष चालू होता. आसपास मिनी नव्हतीच. माझ्या काळजाचं नुस्तं पाणीपाणी झालं. सगळीकडे तोंडाला लावायची पावडर सांडली होती. मिनुटलीने आसपास कोणी नाही असं पाहून पावडर लावायला पावडरचा डबा घेतलेला होता. मी धावतच व्हरांड्यात गेले. हरीचा ‘पडली पडली’ घोष कर्कश्य आवाजात चालूच होता. व्हरांड्यातून मी खाली पाहिलं तर काय!”

“मला नको सांगूस. आत्याला खूप लागलं असणार.” मी ऐकतानाही रडायला लागले.

आजी मला जवळ घेऊन पुढे सांगू लागली, “मिनी खाली उभ्या असलेल्या ट्रकमध्ये भरलेल्या नव्या गाद्यांवर पडली होती. मी धावत खाली जाऊन माझ्या मिनुटलीला उचलली आणि तिचे पापे घेत रडत रडत वर घरी आले.”

“आजी, तू देवाचे आभार मानलेस की नाही? तो ट्रक मिनीसकट निघून गेला असता तर!!!” मी घाबरून विचारलं..

“अगं देवाचे तर आभार मानलेच, पण हरीचेही मानले बरं.” आजी म्हणाली.

“पिंजऱ्यात हरी फडफडाट करत ‘पडली पडली’ म्हणत होता.”

मी त्याच्या जवळ जाऊन त्याला म्हणाले, “वाचली वाचली म्हण रे बाबा. तुझ्याचमुळे वाचली रे माझी मिनु!”



चित्र- अदिती पाध्ये-देसाई

“घरभर सगळीकडे फेस पावडर सांडलेली होती. चेहऱ्याला लावायचा स्नोही मिनीने तोंडाला फासला होता. माझा डोळा लागलेला पाहून मिनुटलीने हे सर्व उद्योग केले होते असं लक्षात आलं. ते उद्योग करून ती हरीच्या पिंजऱ्याच्या खाली ठेवलेल्या टेबलावर चढून हरीला भेटायला गेली आणि खाली पडली, पण हरीमुळे वाचली.”

“त्या दिवसापासून हरीने ‘पडली पडली’चा घोषच लावला. सगळे शेजारी कंटाळले. म्हणाले, “अहो, याला दुसरं काहीतरी शिकवा ना.”

“आजी, तो काय काय बोलायला शिकला गं?” “काऽऽऽही नाही. पण तरीही मी हरीवर त्यापुढे खूप प्रेम केलं. का सांग बरं?”

“कारण त्याने तुझ्या मिनुटलीला वाचवलं होतं. आता मी आणणारच एक पोपट,” असं म्हणत मी पळाले.

–विद्या डेंगळे

Vidyadengle@gmail.com



मातीला सुगंध का येतो ?

मृदगंधाची निर्मिती जीवाणू व कवके करीत असतात. जेव्हा माती उन्हाळ्यात अगदी कोरडी असते, तेव्हादेखील जीवाणू व कवके या दोन सजीव वर्गातील मंडळी त्यांचा जीवनक्रम जगत असतात. हे करताना त्यांच्या उत्सर्जक क्रियांमधून 'जिओस्मिन' नावाचा रासायनिक पदार्थ निर्माण होत असतो. पण ह्या जीवाणू पेशींमध्ये किंवा कवकांमध्ये वेगळी उत्सर्जक प्रणाली नसल्यामुळे ते पेशींमध्ये साठून राहते. उन्हाळा जसा कडक होत जातो, तसतसे जमिनीतील पाणी कमी होऊ लागते आणि मग हे असंख्य जीव पाण्याअभावी मरतात. पहिला पाऊस पडला की मातीमधील त्यांच्या मृत पेशींचे विघटन होते. त्यावेळी हे जिओस्मिन रसायनमुक्त होते. मानवी नाक वासासाठी अतिशय संवेदनशील असल्यामुळे हा गंध आपल्याला लगेच जाणवतो.





दीर्घायुषी व दुर्ग पोपट

पोपट एखाद्याच्या आवाजाची नक्कल करू शकतो, कारण त्याची आकलनशक्ती उत्तम असते. यामुळेच पोपटांची आजूबाजूच्या परिस्थितीची समज, त्यांची बुद्धिमत्ता आणि स्मरणशक्ती वाखाणण्याजोगी असते. पोपट दिलेल्या सूचनांप्रमाणे हालचाली करू शकतो, तसंच चक्क काही कोडीही सोडवू शकतो.

पोपटांचं दुसरं वैशिष्ट्य म्हणजे त्यांचं दीर्घायुष्य. अनेक जातींचे पोपट हे ३० वर्षं सहज जगू शकतात. काही जातींचे पोपट तर पन्नाशी गाठतात.

अपवादात्मक उदाहरणांत, काही पोपट ८०-९० वर्षं जगलेलेही संशोधकांना आढळले आहेत. पोपटांच्या या दीर्घायुष्याचं रहस्य काय, याचं उत्तर आता सापडलं आहे. जर्मनीतल्या 'मॅक्स प्लँक इन्स्टिट्यूट ऑफ अॅनिमल बिहेव्‌िअर' या संस्थेतील सायमिऑन स्मील आणि त्यांच्या इतर सहकाऱ्यांनी यावर संशोधन केलं. 'दी रॉयल सोसायटी पब्लिशिंग-प्रोसिडिंग्ज बी' या शोधपत्रिकेत हे संशोधन अलीकडेच प्रसिद्ध झालं आहे.

आकलनशक्ती ही बऱ्याच प्रमाणात सजीवाच्या मेंदूच्या आकारावर अवलंबून असते. उत्तम आकलनशक्ती असलेल्या अनेक सजीवांच्या मेंदूचा आकार, त्यांच्या शरीराच्या तुलनेत मोठा असल्याचं, पूर्वीच माहित झालं आहे. त्याचबरोबर उत्तम आकलनशक्ती असलेले अनेक सजीव दीर्घायुषी असल्याचंही आढळलं आहे. याला काही अपवादही

पोपट दीर्घकाळ का जगतात, यावर एक नवं संशोधन प्रसिद्ध झालं आहे ...

आहेत. काही वेळा सजीवांचं आयुष्य हे त्यांच्या आकलनशक्तीव्यतिरिक्त, त्या सजीवाचा आहार, वास्तव्य, अशा इतर घटकांशीही संबंधित असल्याचं आढळतं. त्यामुळे मेंदूचा आकार आणि जगण्याचा काळ यांचा संबंध असला, तरी तो अजूनपर्यंत खात्रीलायक स्वरूपात स्पष्ट झालेला नाही.

सायमिऑन स्मील आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांचं हे संशोधन दोन शक्यतांवर आधारलं आहे. त्यातल्या एका शक्यतेनुसार, पोपटांच्या दीर्घायुष्याचा संबंध त्यांच्या आकलनशक्तीशी असायला हवा. या शक्यतेनुसार जे पोपट हुशार आहेत, ते अधिक जगतात. कारण त्यांच्या हुशारीमुळे ते प्रतिकूल परिस्थितीशी योग्यरीत्या जुळवून घेऊ शकतात. दुसऱ्या शक्यतेनुसार, मेंदूच्या वाढीच्या वेगाचा दीर्घायुष्याशी संबंध असू शकतो. पोपटांचा मेंदू मोठा असल्यानं, त्यांच्या मेंदूच्या वाढीला अधिक वेळ लागत असावा. यामुळे या शक्यतेनुसार, पोपटांना आपसूकच दीर्घायुष्य लाभत असावं.

सायमिऑन स्मील आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी आपल्या संशोधनात या संदर्भात, पोपटांच्या विविध जातींची तुलना करण्याचं ठरवलं. यासाठी या संशोधकांनी, एक हजाराहून अधिक प्राणिसंग्रहालयांमधल्या सव्वा लाखांहून अधिक पोपटांची विविध प्रकारची माहिती गोळा केली. आज जगभर पोपटांच्या सुमारे नव्वद प्रजातींतील (genus) जवळजवळ चारशे जाती (species) अस्तित्वात आहेत. सायमिऑन स्मील आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी आपल्या संशोधनात, सुमारे

२५० जातींचा अभ्यास केला. त्यांनी अभ्यासलेल्या जातींपैकी काही जाती या दोन वर्षांपेक्षा कमी जगणाऱ्या होत्या, तर काही जाती या ३५ वर्षांहून अधिक जगणाऱ्या होत्या.

या संशोधकांच्या विश्लेषणातून असं स्पष्ट झालं की, पोपटांचं आयुष्य हे त्यांच्या मेंदूच्या आकारावरच अवलंबून असतं! (पक्ष्यांच्या मेंदूंची वजन ही त्यांच्या कवटीच्या आकारमानावरून काढली जातात.) मोठ्या आकाराचा मेंदू असणाऱ्या पोपटांचं अपेक्षित आयुष्य हे दीर्घ होतं. शरीराच्या आकाराच्या तुलनेत मेंदूचा मोठा आकार हा आकलनशक्ती चांगली असल्याचं दर्शवतो. साहजिकच दीर्घायुष्य हे मेंदूच्या आकाराशी निगडित असल्याचं या निरीक्षणांतून स्पष्ट झालं. मेंदूच्या वाढीला लागणाऱ्या काळाचा, आहाराचा, पोपटांच्या दीर्घायुष्याशी काहीच संबंध नसणं, ही या संशोधकांच्या दृष्टीने एक आश्चर्याची गोष्ट होती.

माणसाच्या व पोपटांच्या मेंदूत, तसंच जनुकीय आराखड्यातल्या (genome) मेंदूच्या विकासाशी संबंधित भागांतही साम्य दिसून आलं आहे. माणसाला जशी उत्तम आकलनशक्ती आणि दीर्घायुष्य मिळालं आहे, तसंच पोपटालाही. प्रतिकूल परिस्थितीला तोंड देण्याच्या या असाधारण क्षमतेमुळेच पोपटाला दीर्घायुष्य लाभलं आहे!

सायमिऑन स्मील यांच्या मते, कदाचित मोठा मेंदू असणारे हे बुद्धिमान पक्षी विविध गोष्टी शिकण्यासाठी अधिक वेळ देत असतील. यामुळे प्रशिक्षणात जरी जास्त वेळ जात असला तरी, कदाचित या पक्क्या प्रशिक्षणामुळेच त्यांना प्रतिकूल परिस्थितीला तोंड देणं शक्य होत असेल. म्हणून त्यांना दीर्घायुष्य लाभत असेल!

-राजीव चिटणीस

science@vidnyanmarg.net.in

(वैज्ञानिक व विज्ञान-लेखक)



हरहुन्नरी मुलांचा शोध-प्रकल्प !

आयोजक
Institute For Psychological Health (IPH)
आणि 'वयम्' मासिक

प्रिय 'वयम्' वाचक,
सप्रेम शुभेच्छा !

लॉकडाऊनपूर्वीच्या चार वर्षांमध्ये तुफान यशस्वी ठरलेल्या 'बहुरंगी बहर' स्पर्धेचं हे पाचवं वर्ष.. तुम्हांला सहभागी व्हायला मजा येईल अशी ही स्पर्धा ! सातवी ते नववी इयत्तेतील हरहुन्नरी विद्यार्थी-विद्यार्थिनी या स्पर्धेत सहभागी होऊ शकतात. ही स्पर्धा अनेक दृष्टीने आगळी-वेगळी आहे.

'हरहुन्नरी किंवा बहुविध बुद्धिमत्ता असलेली किंवा बहुअंगाने बहरत असलेली मुलं' शोधणारा हा एक महत्त्वाचा प्रकल्प आहे.

गेल्या शतकात जसजसा मानसशास्त्राचा आणि शिक्षणशास्त्राचा विकास होऊ लागला, तसतसं बुद्धिमत्ता म्हणजे नेमकं काय आणि ती कशी मोजावी, यावर विचार व अभ्यास सुरू झाला. तर्कशुद्ध विचार करण्याची क्षमता, गणित विषयातील कौशल्यं, सामान्य व्यवहाराचं आकलन, जग आणि स्वतःबद्दलची समज, अडचणींची उकल करण्याचे कसब अशा अनेक गुणांचा अंतर्भाव 'बुद्धिमत्ते'मध्ये केला गेला.

हळूहळू लक्षात येऊ लागलं की, बुद्धिमत्ता काही एवढ्यापुरती मर्यादित नाही. कारण अशा मोजमापांमध्ये उत्कृष्ट असलेले अनेकजण प्रत्यक्ष जीवनात यशस्वी ठरतातच असं नाही. अशा



निरीक्षणांमुळे दोन क्षेत्रांमधल्या संशोधनाला गती मिळाली.

पहिलं क्षेत्रं होतं, 'भावनांक': भावनिक दृष्टीने जी व्यक्ती अधिक सक्षम, ती यशस्वी आणि आनंदी होण्याची शक्यता जास्त! भावनिक स-क्षमता येते कशातून? स्वतःच्या आणि इतरांच्या भावनांची जाण, त्यांचा स्वीकार आणि त्यानुसार केलेलं अनुरूप वर्तन!

दुसरं संशोधनक्षेत्र म्हणजे, 'Theory of Multiple Intelligence' अर्थात 'बहुरंगी बुद्धी'! तबल्याच्या लयतालाचं गणित सहज आत्मसात करणारं मूल पुस्तकी गणितात कच्चं ठरतं... एखाद्या क्रीडाप्रकारामध्ये अप्रतिम कौशल्य दाखवणारी व्यक्ती डबल ग्रॅज्युएट असायलाच हवी असं नाही... कुठल्याही बिझनेस स्कूलमध्ये शिक्षण न घेता, कर्तृत्ववान उद्योजक बनता येतं... व्यवहारामध्ये सतत दिसणाऱ्या अशा अनेक उदाहरणांनी हे सिद्ध केलं की, बुद्धीच्या व्याख्येला पारंपरिक चौकटीतून मुक्त केलं पाहिजे. संशोधकांनी बुद्धिमत्तेचे साठाच्यावर पैलू शोधले. काही जण गणिती बुद्धिमत्ता घेऊन येतात (प्रा. रामानुजन), तर काही सूर-लयीची बुद्धिमत्ता (लता मंगेशकर), काहीजण यंत्राबरोबर तन्मयतेने आणि सहजपणे काम करू शकतात, तर काहीजण माणसांबरोबर... काहीची बुद्धी कोणत्याही क्षेत्रातील सिद्धान्तांना हात घालते, तर काहीजण त्या सिद्धान्तांचा व्यवहारात उपयोग करीत एखादे उपकरण तयार करतात.

ज्या व्यक्तीमध्ये बुद्धीचे एकापेक्षा जास्त पैलू आहेत आणि ज्या व्यक्तीचं आयुष्य सर्वांगाने फुलून येतं, तो/ती जगण्याचा आनंद तर लुटतेच, शिवाय समाजालाही योगदान देऊ शकते.

म्हणून अनेक विषयांचं ज्ञान आणि भान ज्यांना आहे आणि काही विषयांमध्ये प्रावीण्य मिळवण्याची शक्यताही त्यांच्यात आहे, अशा विद्यार्थ्यांना शोधलं पाहिजे. त्यांच्या विकासासाठी खास प्रयत्नही करायला पाहिजेत. अशा बहुरंगी बुद्धीचा बहर- स्पर्धा, परीक्षा, टक्केवारी, ॲडमिशन यांच्या हल्ल्याने गळून किंवा कोमेजून जाता कामा नये.

या सगळ्या विचारातूनच २०१६ साली या प्रयोगाचा जन्म झाला. आपण जरी ह्या उपक्रमाला 'स्पर्धा' असं नाव दिलं असलं तरी, तो एक शैक्षणिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि मानसशास्त्रीय प्रकल्प आहे.

या प्रकल्पामध्ये भाग घेऊन उत्तम कामगिरी करणाऱ्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींसाठी आम्ही खास विकासशिबिरं आयोजित करतो. त्यांना विकासाच्या प्रत्येक टप्प्यावर जरूर मार्गदर्शन करतो.

या प्रकल्पात नक्की सहभागी व्हा. ही प्रश्नावली सोडवा. त्या निमित्ताने तुम्ही स्वतःच्या अंतरंगात डोकवाल.

स्पर्धेचे स्वरूप व नियम नीट समजून घ्या. तुमच्या भरघोस प्रतिसादाची आम्ही वाट बघतोय. आम्हांला विश्वास आहे की, यात सहभागी झालेली मुलं पुढे समाजाला भूषण ठरणार आहेत.

शुभदा चौकर
मुख्य संपादक, 'वयम्'

डॉ. आनंद नाडकर्णी
कार्यकारी विश्वस्त, IPH

❖ प्रवेशिका पाठवताना हे लक्षात घ्या-

१. **प्रवेशमूल्य १५० रुपये.** रोख, चेक किंवा ऑनलाइन भरू शकता. बँक डिटेल्स, पेमेंट QR कोड पान क्रमांक २४ वर पाहा. पेमेंट केलेल्याची रिसिट उत्तरपत्रिकेसोबत पाठवावी.
२. ही स्पर्धा फक्त **७वी ते ९वीच्या** विद्यार्थ्यांसाठीच आहे.
३. सर्व प्रश्नांची उत्तरं लिहिणं अपेक्षित आहे. शक्यतो कोणताही प्रश्न वगळू नका. प्रश्नांची उत्तरं स्वतंत्र कागदावर, कागदाच्या एकाच बाजूला, चारही बाजूंना समास सोडून सुवाच्य अक्षरांत लिहा.
४. उत्तरपत्रिका **इमेलने पाठवणार असल्यास PDFमध्ये किंवा हस्तलिखित स्कॅन** करून पाठवा.
५. उत्तरं तुमच्या मनातली असणं अपेक्षित आहे. त्यामुळे अन्य कोणालाही त्यांत लुडबुड करू देऊ नका. तुमची उत्तरं आमच्याकडे सुरक्षित राहतील, ती आम्ही कोणालाच कळू देणार नाही. उत्तरपत्रिकेबरोबर प्रमाणपत्रं जोडू नका.
६. **उत्तरं मराठी / इंग्लिश किंवा मिंग्लिश** भाषेत चालतील.
७. मुद्दाम शेवटच्या तारखेपर्यंत न थांबता उत्तरं लिहून झाल्यावर लगेच पाठवा. एकाचवेळी एकाच दिवशी बसून पूर्ण प्रश्नपत्रिका सोडवण्यापेक्षा विचार करून टप्प्याटप्प्याने सोडवा.
८. उत्तरपत्रिका कुरियर किंवा पोस्टाने पाठवत असल्यास 'वयम्' कार्यालयात पाठवावी. पत्ता- 'बहुरंगी बहर' 'वयम्' मासिक, न्यू वंदना को.ऑप.हा.सो., ३रा मजला, लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे (प.)- ४००६०२, दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/ ६९०८६२७३. **इमेलने पाठवण्यासाठी- baharbahurangi@gmail.com**
९. **उत्तरपत्रिका १५ ऑगस्ट २०२२** पर्यंत पोहोचेल, याची काळजी घ्या.
१०. परीक्षकांचा निर्णय अंतिम राहिल.
११. **गटचर्चा (५ नोव्हेंबर) व अंतीम कार्यक्रम (६ नोव्हेंबर २०२२)** ठाण्यात होईल.
१२. गटचर्चा व मुलाखत फेरीसाठी निवडल्या गेलेल्या विद्यार्थ्यांना, ठाण्यापर्यंत येण्या-जाण्याचा, राहण्याचा खर्च व सोय स्वतःला करावी लागेल.

व्यक्तिगत माहिती

१. नाव-

२. मुलगा / मुलगी-

३. जन्मदिनांक-

वय-

४. घरचा पत्ता आणि व्हॉटसअॅप क्रमांक-

५. इयत्ता-

इमेल-

६. शाळेचे नाव-

७. शाळेचा पत्ता व संपर्क क्रमांक-

८. शिक्षणाचे माध्यम-

९. पालकांचे नाव-

वडील-व्यवसाय-

आई-व्यवसाय-

१०. तुझ्या आवडीच्या गोष्टी-

अ. अभ्यास- विषय-

ब. कला/ क्रीडा/ छंद इत्यादी-

११. आवडीच्या गोष्टींपैकी खास कौशल्य कशाकशात आहे ?

१२. यांपैकी कशात तू प्रावीण्य मिळवले आहे ? (सूचना- पारितोषिक, स्पर्धेतील यश, परीक्षा यांचा तपशील लिहा, मात्र प्रमाणपत्रं जोडू नका.)

१३. मी असा / अशी आहे... (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

१४. तुझ्या घरातील तुझी आवडती जागा कोणती ? का ? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

१५. तुला कोणकोणत्या भाषा येतात ?

वाचन-

लेखन-

संभाषण-



बहुरंगी बहरची
प्रश्नावली डाऊनलोड
करण्यासाठी
<https://wayam.in/bahurangi-bahar-spardha.html> या लिंकला
क्लिक करा.

अंतरंग

१६. तू वाचलेलं आणि तुला आवडलेलं पुस्तक 📖 कोणतं? का? (जास्तीत जास्त १०० शब्दांत)

१७. तू पाहिलेला आणि तुला आवडलेला चित्रपट 🎬 कोणता? त्यातलं काय काय आवडलं? (जास्तीत जास्त १०० शब्दांत)

१८. किती वेळ स्क्रीनवर घालवल्यावर तुला जाणीव होते, की आपलं चुकतंय? अशा वेळी तू काय करतेस/तोस? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

१९. ऑनलाइन शाळा सुरु असताना तू केलेली एखादी धमाल वर्णन कर (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत) किंवा त्यावर व्यंगचित्र (pocket कार्टून) काढ.



२०. मोदक ते नूडल्स खाद्यसंस्कृतीशी तुझी ओळख आहे. तुझ्या वाढदिवसाच्या 🎂 दिवशी तुला कोणता पदार्थ खायला आवडेल? त्यामागची कारणं सांग. (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

२१. कल्पना कर, तुझ्या आईने १५-२० वर्ष नोकरी केलीये, आणि आता ती निवृत्त झालीये. अचानक आलेल्या मोकळेपणामुळे ती सध्या उदास 🙄 असते. या परिस्थितीत तू तिच्यासाठी काय करशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

२२. पॅराऑलिम्पिकमधला तुला आवडलेला/ली खेळाडू कोणता/ती? का? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

२३. या व्यक्तींच्या तुला पटलेल्या आणि न पटलेल्या दोन गोष्टी एकेका वाक्यात लिही.

१. नरेंद्र मोदी

२. राज ठाकरे

२४. यांच्यातील कोणता गुण तुला घ्यावासा वाटतो? (प्रत्येकी दोन वाक्ये)

१. नीरज चोप्रा
२. पी. व्ही. सिंधू
३. प्रज्ञानंद रमेशबाबू

२५. क्लासला फक्त 'ढ' मुलंघ जातात असं कविता म्हणाली. हे ऐकून संगीता धो धो रडायलाच लागली. संगीताच्या रडण्यामागे काय कारण असेल असं तुला वाटतं? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

२६. कोविडच्या काळात तू आई-बाबांची 🧑‍👧 चर्चा ऐकली असशील. दोघांच्याही पगारात कपात झाली आणि पगार कधी मिळेल याचीही खात्री नाही. तेव्हा अनेक गोष्टींत काटकसर करावी लागणार. अशावेळी तुझ्या मनात नेमके कोणते विचार आणि भावना आल्या? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

२७. आजी-आजोबांकडून तू स्वतःच्या विकासासाठी काय शिकलास/ लीस? त्यांच्या कोणत्या सवयी तू घेत आहेस? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

२८. लता मंगेशकर यांचं नुकतंच निधन झालं. तू त्यांच्यावरील अनेक कार्यक्रम पाहिले असशील, लेख वाचले असशील. तुला लतादीदींच्या व्यक्तिमत्त्वाविषयी काय वाटलं ते लिही. (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)



२९. या दोन्हीत काय फरक आहे, असं तुला वाटतं? (प्रत्येकी ३० शब्दांत)

१. डाएट / उपवास
२. सण / सेलिब्रेशन
३. सिनेमा / पुस्तक

३०. वर्तमानपत्रात येणाऱ्या कोणत्या बातम्या तुला वाचायला आवडतात आणि कोणत्या त्रासदायक वाटतात? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

३१. तुझी मावस बहीण तुझ्याकडे राहायला आलीये. तिच्याकडे भरपूर मोकळा वेळ आहे, तिला सुचत नाहीये काय करायचं. तू तिला काय सुचवशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

३२. तू आणि तुझी मैत्रीण परीक्षेला चालला आहात, ३० मिनिटांत सेंटरवर पोहोचायचं आहे. कल्पना कर, तिला चक्कर आली. अशावेळी तू काय करशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)



३३. गेल्या वर्षभरात तू गायणं, नृत्य, कराटे असे तीन क्लास लावलेस आणि सोडलेस. आता गिटारचा क्लास लावलाय, त्यातही मजा येत नाही आणि तोही क्लास सोडायचा आहे. हे घरच्यांना कसं सांगशील? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

३४. तुला घराच्या आसपास दिसणारं निसर्गाचं रूप— यावर १०० शब्दांत गद्य/पद्य लिही किंवा या विषयावर A4 कागदावर चित्र काढून त्या चित्राखाली एक चित्रओळ लिही.

३५. आईवर रागावलेली गायत्री फोन बाहेर विसरून आतल्या खोलीत गेली. पण तासाभरानं खोलीबाहेर आली तर त्या रागाचा मागमूसही नव्हता. काय जादू घडली असेल या एका तासात? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)


३६. कल्पना कर, तू एक खेळाडू आहेस. एक अत्यंत महत्त्वाची आणि मोठी स्पर्धा एका महिन्यावर आली आहे. प्रॅक्टिस करत असताना तुला इजा झाल्यामुळे 'सहा महिने खेळ बंद' असा डॉक्टरांचा सल्ला आहे. हीच स्पर्धा आता पुढच्या वर्षी होईल. याविषयी तुझे विचार आणि भावना स्पष्ट कर. (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)


३७. तुझ्या पुढील आयुष्यात मोबाइल गेम्सचे काय सदुपयोग होतील असं तुला वाटतं? का? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

३८. तुझ्या घरी सुट्टीत बरेच नातेवाईक राहायला आले होते. त्या काळात तुझ्या घरच्या

मदतनीस मावशींना अधिक श्रम करावे लागले. याची दखल तू संभाषणातून व वर्तनामधून कशी घेशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

३९. तुला एक दिवसासाठी शिक्षणमंत्री केलं तर विद्यार्थ्यांच्या भविष्यावर परिणाम करणारे कुठले दोन महत्त्वपूर्ण निर्णय घेशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)


४०. कल्पना कर, तुझी मतं आणि तुझ्या मित्र-मैत्रीणीची  काही महत्त्वाच्या विषयांवरची मतं वेगळी आहेत. त्यामुळे तुमच्या मैत्रीवर काही परिणाम होतो का? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

४१. कल्पना कर, युकेनमध्ये तुझा मित्र/मैत्रीण अडकला/ली आहे. तुला इमेल  पाठवायचाय. त्यात तू काय लिहिशील? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

४२. अभ्यासाव्यतिरिक्त तुझ्याकडे असणाऱ्या कौशल्यांचा पुढील आयुष्यात उपयोग होईल असं वाटतं का? तो कसा करावा याबद्दलचे शब्दचित्र लिही. (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

४३. कल्पना कर, तू एखादं काम करत असताना तुझे वडील कामात सतत सूचना देतायत आणि त्यामुळे तुझी चिडचिड होतेय. अशावेळी तू काय करशील? (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)



४४. मोबाइलच्या  एका क्लिकवर सगळी माहिती उपलब्ध आहे. या माहितीचा उपयोग तू परिणामकारकरित्या केल्याचा एखादा अनुभव सांग. (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

४५. समज, तुझी आणि तुझ्या आजोबांची राजकारणाविषयी मतं वेगळी आहेत. त्यावर चर्चा सुरू आहे. तुझ्या आई-वडिलांचं असं मत आहे की मोठ्यांशी वाद घालू नये. या बाबतीत तुझं काय मत आहे? आणि ते पालकांसमोर कोणत्या शब्दांत कधी मांडशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

४६. कल्पना कर, एक दिवस अचानक तुझ्या बिल्डिंगमधला एक लहान, तिसरी-चौथीतला मुलगा सगळ्यांसमोर दुसऱ्या मुलीला म्हणतो, “आजपासून तू माझी गर्लफ्रेंड.” 🧑 या परिस्थितीमधले संभाषण तू कोणत्या पद्धतीने हाताळशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

४७. तुझ्या गुणांमुळे तुझ्या घरची मंडळी एका भावाची तुझ्याबरोबर तुलना करताहेत; ज्यामध्ये त्याला कमी लेखलं जातंय, तर तुझं कौतुक होतंय. त्याबद्दल तुला काय वाटतं? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

४८. राकेश शाळेच्या ग्रुप प्रोजेक्टचा लीडर 👤 म्हणून नेमला गेलाय. पण त्याचं कोणी नीट ऐकून घेत नाहीये. त्यामुळे प्रोजेक्ट गती पकडत नाहीये. अशा वेळी त्याने काय करावं? त्याला काय सल्ला देशील? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

४९. कल्पना कर, तुझ्या शाळेमध्ये नुकताच **Bullying** (दादागिरी) विरोधात एक **Group** (गट) तयार करण्यात आलाय आणि तू त्याचा / त्याची प्रमुख आहेस. तू गटाच्या माध्यमातून कोणकोणती कामं करशील? ५ मुद्दे लिही. (जास्तीत जास्त ५० शब्दांत)

५०. इतिहासातील गोष्टी बदलता येत नाहीत. पण तुला इतिहासात जाऊन एक गोष्ट बदलता आली तर तू कुठली गोष्ट बदलशील आणि त्याचे परिणाम काय होतील असं तुला वाटतं? (जास्तीत जास्त ३० शब्दांत)

प्रवेशमूल्य १५० रुपये. रोख, किंवा ऑनलाइन भरू शकता. बँक डिटेल्स-



Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd.
Axis Bank, Thane
CC A/C No.: 911030017556004
IFSC : UTIB0000061

आसपास जाणवणारा वसंत ऋतू- स्पर्धा निकाल

‘वयम्’ मासिकाच्या मार्च महिन्याच्या अंकात ‘आसपास जाणवणारा वसंत ऋतू’ ही स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. यामध्ये वसंत ऋतूत दिसणारं सृष्टीचं लोभस रूप निबंध किंवा चित्रस्वरूपात पाठवायचं होतं. या स्पर्धेला मुलांनी भरभरून प्रतिसाद दिला. या स्पर्धेचं परीक्षण लेखिका कांचन जोशी आणि संपादक शुभदा चौकर यांनी केलं.



अपर्णा कोठवडे

परीक्षक मनोगत-

नमस्कार बालदोस्तानो! ‘वयम्’ने घोषित केलेल्या स्पर्धांना तुम्ही नेहमीच भरभरून प्रतिसाद देता, याचा ‘वयम्’ टीमला आनंदच आहे. पण परीक्षण करताना एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवली, ती म्हणजे तुमचं मत, तुम्हांला काय वाटलं? तुम्ही काय पाहिलं? हे अपेक्षित असताना बरीच मुलं सर्वसाधारण मत, पुस्तकी भाषा आणि वर्णन यातच अडकलेली आहेत. असं का बरं होतंय?

मग? लिहिणार ना यापुढे स्वतः विचार करून स्वतःच्या भाषेत? तुम्ही जे पाहाता, जे अनुभवता, जे तुम्हांला वाटतं ते तुमच्या भाषेत लिहाल, तेव्हा एक आगळाच आनंद तुम्हांला मिळेल, तोही अनुभवा!



तनया धर्माधिकारी



अक्षरा पालवणकर



स्वानंदी बाबरेकर



मल्हार भार्गवे

निबंध लेखन विजेते- उत्तम चार

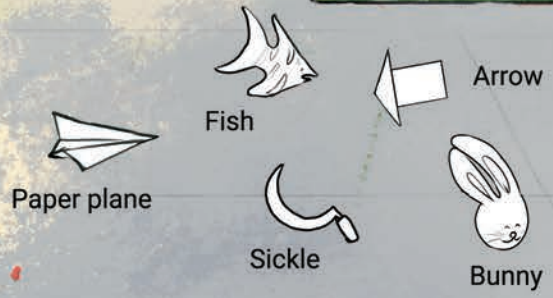
- ▶ आदिती प्रवीण वानखडे, चौथी, हेमा पाटील इंग्लिश प्रायमरी स्कूल, जरूड, जि. अमरावती
- ▶ स्वरा राहुल पाटणकर, पाचवी, आर्यन वर्ल्ड स्कूल, वारजे, पुणे
- ▶ जान्हवी ओम दांडेकर, सातवी, सरस्वती सेकण्डरी शाळा, ठाणे
- ▶ सार्थक श्रीराम पवार, आठवी, आप्पासाहेब पी. एस. पाटील माध्यमिक विद्यालय, जळगाव

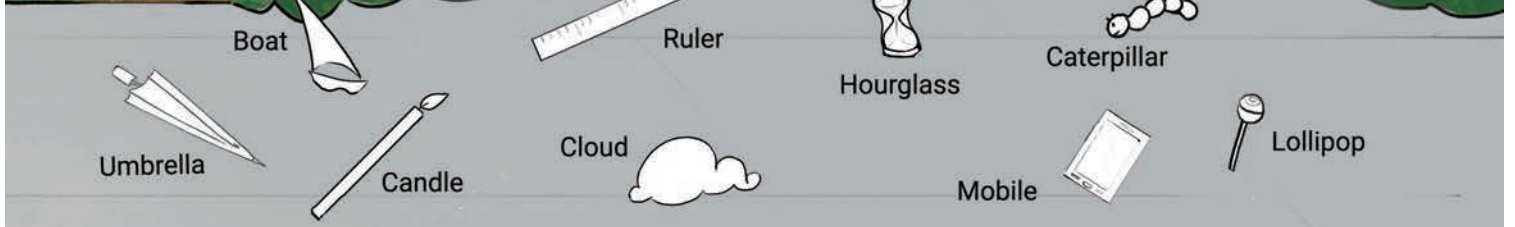
चित्र रेखाटन विजेते- उत्तम पाच

- ▶ अक्षरा पालवणकर, आठवी, सिस्क स्कूल, पुणे
- ▶ स्वानंदी आनंद बाबरेकर, सहावी, भारतीय विद्या भवन, पुणे
- ▶ तनया पराग धर्माधिकारी, सहावी, मुंडले इंग्लिश मिडीयम स्कूल, नागपूर
- ▶ मल्हार भार्गवे, सातवी, आनंद निकेतन, नाशिक
- ▶ अपर्णा गणेश कोठवडे, पाचवी, दिल्ली पब्लिक स्कूल, नाशिक

Hide & Seek

Illustrated by Mahimkar Sisters





Some objects are playing hide & seek beside, can you find them all?

बहारदार शिबिराची मेजवानी

‘बहुरंगी बहर’ या आपल्या प्रकल्पातील निवडक मुलांना बक्षीस म्हणून मिळतं एक शिबिर . आपली ‘बहारदार’ मुलं या शिबिराची अगदी वाट बघत असतात, कारण त्यांच्या मनात खदखदणाऱ्या, वयाच्या या टप्प्यावर त्यांच्यासाठी महत्त्वाच्या असलेल्या विषयांवर या शिबिरात चर्चा होते . यंदा हे शिबिर आम्ही ऑनलाइन घेतलं . त्यात एक सत्र पालकांसाठीही होतं . या शिबिराच्या वृत्तान्ताचा भाग १ तुम्ही जूनच्या अंकात वाचला असेल .
...वाचा या अंकात शिबिराच्या वृत्तान्ताचा हा भाग २ . हे वृत्तांकनही या प्रकल्पातील मुलांनीच केलं आहे .

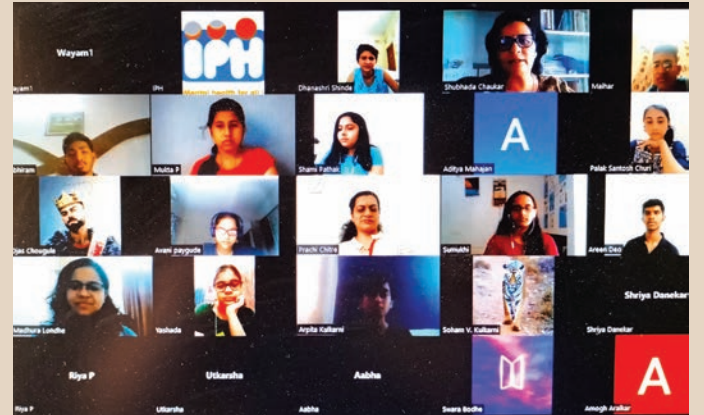
करियर प्लॅनिंग

‘बहुरंगी बहर’ या स्पर्धेमुळे आणि यापूर्वीच्या शिबिरांमध्ये भेटल्यामुळे आम्ही एकमेकांना ओळखत होतो. शिबिरामध्ये जुळलेली मैत्री गेली दोन वर्षं मात्र लॉकडाऊनमुळे ऑनलाइन स्वरूपातच ठेवावी लागली. यंदाचं शिबिरही ऑनलाइनच झालं.

आमच्यासाठी उपयुक्त असलेल्या ‘करियर प्लॅनिंग’ या सत्राला सुरुवात झाली. मानसतज्ज्ञ प्राची चित्रे आणि मधुरा लोंढे या सत्राच्या मार्गदर्शक होत्या.

त्यांनी आम्हांला सांगितलं- करिअर म्हणजे काय

तर; An occupation undertaken for a ‘significant period’ of a person’s life and with opportunities for progress. अशी सोपी आणि तरीही एवढी महत्त्वपूर्ण व्याख्या करियरची होऊ शकते हे आम्हांला नव्यानेच कळलं. आपल्याला काय झेपतंय, काय आवडतंय ते बघण्यासाठी,



नैराश्य टाळण्यासाठी करियरचं प्लॅनिंग अत्यंत आवश्यक आहे. कारण एखादं करियर निवडल्यानंतर ते आपल्यासाठी अनेक कारणांनी योग्य नाही, असं लक्षात आल्यास करियर बदलणं भारतात सोपं नाही. मधुराताईने उदाहरणं देत आमच्याशी हा संवाद साधला.

त्या चर्चेनंतर आम्हांला जाणवलं की, एखाद्या विषयात नोकरी करण्यासाठी तो विषय आवडणं खूप महत्वाचं असतं. जर आवडत नसेल, पटत नसेल, जमत नसेल तर त्यात मजाही येत नाही आणि कामही चांगलं होत नाही. एखादं काम करण्यासाठी नुसतीच आवड महत्वाची नसते, तर त्यासाठी आवश्यक असलेली इतर कौशल्यंही आत्मसात करणं आवश्यक असतं. मार्केटिंग क्षेत्रासाठी extrovert, उत्तम संवादकौशल्य असणारी व्यक्ती अपेक्षित असते.

करियर निवडताना ज्याप्रमाणे ते कसं निवडायचं या प्रश्नाचा विचार करणं आवश्यक आहे, त्याचप्रमाणे ते चुकीचं कसं निवडायचं नाही, निवडीची चूक होऊ नये, यासाठी कुठले फॅक्टर्स लक्षात घ्यायचे, काय टाळायचे याचाही विचार करणं महत्वाचं आहे, हे आम्हांला कळलं. तसंच पालकांच्या, कुटुंबाच्या आणि सामाजिक दबावातून, gender stereotyping च्या दबावातून निर्णय घेणं कटाक्षाने टाळायला हवं. भावनिक दबावातून तर मी हा निर्णय घेत नाहीये ना, हेही पडताळून बघायला हवं.

करियर कसं निवडायचं यासाठी सायकोमॅट्रिक टेस्टिंगचा खूप चांगला उपयोग होतो. यामध्ये विद्यार्थ्यांचा कल, बुद्धिमत्ता, रस-आवड, स्वभाव, व्यक्तिमत्त्व आणि अंगभूत कौशल्य (innate abilities) याबद्दल माहिती मिळते व करियर निवडताना त्याचा अधिकाधिक उपयोग करता येतो. करियर निवडताना गोंधळ उडालेला असेल तर ही टेस्ट करणं उत्तमच !

एखाद्या करियरविषयी विचार करताना त्यात मिळणारा पैसा, स्टेटस-रिस्पेक्ट याचा माझ्यावर कितपत परिणाम होतोय? त्या परिणामांना सामोरे जाण्याची माझी तयारी आहे का? इच्छा आहे का? मी निवडत असलेल्या विषयाच्या शिक्षणासाठी व जम बसण्यासाठी किती वर्षं खर्च करावी लागणार आहेत? मी निवडलेल्या क्षेत्राला भारतात तसेच भारताबाहेर किती वाव आहे? अशा अनेक मुद्द्यांचा विचार व्हायला हवा, हे आम्हांला उदाहरणांसह समजावलं गेलं.

आपण निवडलेल्या विषयातील तज्ज्ञ व्यक्ती, सध्या शिकत असलेले विद्यार्थी यांच्याशी संपर्क साधावा, त्यांना प्रश्न विचारावेत. शक्य असल्यास त्या विषयाशी निगडित ठिकाणी व्हॉलंटिअरिंग, इंटर्नशिप करून बघाव्यात.

छंदावर आधारित करियर उभं करायला केवळ प्रतिभा असून उपयोगाचं नाही. असं करियर श्रोते/दर्शक यांच्या प्रतिक्रियेवर अवलंबून असतं. मी अतिशय उत्तम कामगिरी केली तरीदेखील समोरच्यांचा प्रतिसाद माझ्या हातात नाही त्यामुळे स्थिर यशाची खात्री नाही. त्यामुळे असं करियर बॅकअप म्हणून असणं ठीकच, परंतु चांगली शैक्षणिक कारकीर्द असणं खूप महत्वाचं आहे.

प्राचीताई आणि मधुराताईने करियर प्लॅनिंगविषयी खूप सविस्तर आणि सहज सोप्या भाषेत आमच्याशी गप्पा मारल्या. आम्हा शिबिरार्थींच्या मनातले प्रश्न आमच्यातल्याच मुक्ता आणि स्मृतीने विचारले. एकंदरीतच आम्हांला योग्य मार्ग दाखवण्याचं काम या सत्राने केलं. थॅक्स 'वयम्'.

-अर्पिता कुलकर्णी (प्रथम वर्ष, कला शाखा)

निर्णय-प्रक्रिया आणि स्ट्रेस मॅनेजमेंट

‘बहुरंगी बहर’चं शिबिर online करणं हाही एक वेगळाच अनुभव होता. शिबिराच्या या सत्राचा विषयच भन्नाट होता- निर्णय-प्रक्रिया आणि स्ट्रेस मॅनेजमेंट. मृण्मयी ताई आणि केतकी ताई या सत्राच्या मार्गदर्शक होत्या. दोन्ही तायांनी निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेपासून ते एखादा चुकलेला निर्णय कसा हाताळायचा इथपर्यंत अनेक इंटरेस्टिंग गोष्टींवर गप्पा मारल्या.

अनेकदा निर्णय घेणं हा एक वेगळाच संघर्ष असतो. रोज घ्याव्या लागणाऱ्या छोट्यातल्या छोट्या निर्णयापासून ते आपल्या एकंदरीतच आयुष्याला वळण देणाऱ्या खूप महत्त्वाच्या निर्णयापर्यंत सगळ्या ठिकाणी आपण गोंधळलेले असतो. कधी कधी छोटासा निर्णय पटकन घेऊन रिकामे होतो, कारण भलेही तो चुकला तरी त्याचे परिणाम काही फार मोठे होणार नसतात. असे छोटे किंवा आपल्याला रस वाटणाऱ्या

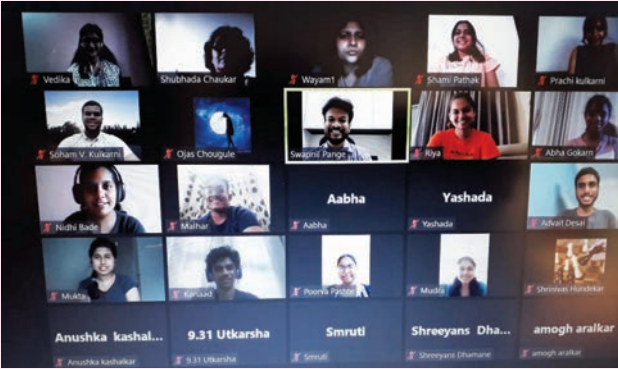
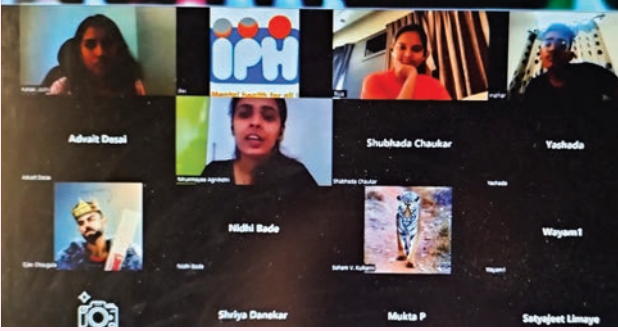
विषयातले निर्णय घेणं मजेशीर असतं, पण जेव्हा प्रश्न खूप मोठ्या किमतीचा असतो तिथे मात्र चटकन निर्णय घेऊन चालत नाही, कारण तिथे निर्णय चुकला तर त्याची किंमत परवडण्यासारखी नसते. त्यांनी निर्णय-प्रक्रियेच्या पायऱ्या सांगितल्या आणि त्यानुसार योग्य निर्णयावर कसं यायचं, हे सांगितलं.

कधी कधी सगळ्या निर्णयाचे काही ना काही त्रासदायक परिणाम होणार असतातच. अशावेळी कुठले जास्त bearable आहेत आणि कुठले जास्त अनुकूल आहेत, ते निवडायचे. ताईंनी यावेळी निर्णय घेताना विचारात घेण्याच्या काही गोष्टी सांगितल्या. भावनिक, आर्थिक, व्यावहारिक, तार्किक, बोधनिक आणि शारीरिक अशा सगळ्या अंगांनी विचार करायचा, असा बहुमोल सल्ला त्यांनी दिला.

त्यानंतर ‘स्ट्रेस मॅनेजमेंट’ यावर डॉ. चेतन विसपुते आणि मानसतज्ज्ञ स्वप्निल पांगे यांनी आम्हांला मार्गदर्शन केलं. ‘ताण आणि ताणाचं व्यवस्थापन’ कसं करायचं हे सोप्या पद्धतीत समजावलं. डॉ. चेतन psychiatrist आहेत, तर स्वप्निल दादा psychologist. दोघांनी सांगितलेल्या facts

पण वेगवेगळ्या आणि भन्नाट होत्या. डॉ. काकांनी आम्हांला मेंदूची रचना समजावून सांगितली. आम्ही कसे विचार करतो, कोणत्या गोष्टींचं दडपण घेतो, मग आमच्या मेंदूजवळच्या हालचाली कशा बदलतात, हार्मोन्सचं वागणं कसं बदलतं- हे सगळं आम्हांला समजून घेता आलं. त्यांनी depression, anxiety आणि stress मधला फरक दाखवून दिला.

त्यानंतर आपल्याला stress आलाय हे कसं ओळखायचं ते स्वप्निलदादाने शिकवलं. ताण आल्यानंतर



काय काय करायचं हेही त्यानं छान समजावलं.

समोर येणाऱ्या प्रसंगाला माझ्या हातातल्या किंवा मी बदलू शकणाऱ्या गोष्टी आणि माझ्या हाताबाहेरच्या किंवा बदलू न शकणाऱ्या गोष्टी यामध्ये विभाजन केलं की अनावश्यक वाईट वाटणं आणि ताण येणं कमी होऊ शकतं. अवघड परिस्थितीतसुद्धा काहीतरी सृजनशील करता येतंय का हे पाहिलं पाहिजे, तशी संधी शोधली पाहिजे. कारण अनेकदा अडचणीतून creativity जन्म घेत असते.

या सत्रामुळे ताणाची भीती कमी झाली. ताण आला जरी, तरी त्याच्याशी deal कसं करायचं हे आम्हांला समजत होतं! उत्तम भविष्य घडवण्यासाठी आवश्यक असा बौद्धिक खजिना आम्ही या शिबिरातून गोळा केला. सर्व मार्गदर्शक, 'वयम्' आणि IPH टीमचे आम्ही मुलांनी आभार मानले आणि हे सत्र संपलं.

-दिव्या जगदाळे (द्वितीय वर्ष, कला शाखा)

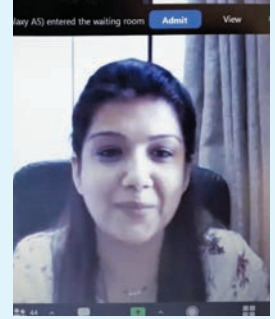
पालकांसाठीही विशेष सत्र

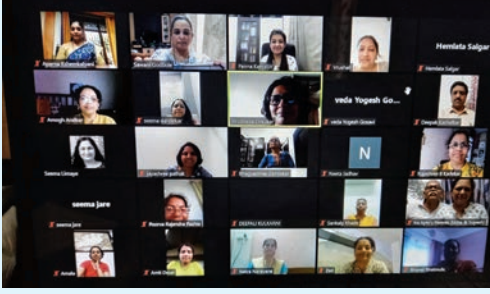
“ती शिस्त-बिस्त काय ती आमच्या 'मुलांना' लावा हो शिबिरात. आम्हांला काय गरज शिबिराची?” असं म्हणणारे पालक बहुरंगी बहरच्या पालकांमध्ये सापडणारच नाहीत. उलट मुलांना अगदी सजगपणे, विचारपूर्वक वाढवणारा हा पालकांचा गट. पण अशा पालकांनासुद्धा त्यांची मुलं मोठी होत असताना प्रश्न पडत असतात. अशा वेळी समुपदेशकांची मदत घ्यावी इतक्या गंभीर नाही, पण इतर पालकांशी बोलून सुटतील इतक्या सोप्याही नाहीत, अशा काही समस्या असतात.

मुळात पालकत्व ही एकदाच उरकून टाकायची गोष्ट नव्हे. अंघोळ जशी रोज करावी लागतेच तसं पालकत्व निभावणं ही निरंतर चालणारी प्रक्रिया आहे. त्यामुळे ह्या प्रक्रियेला मदत करणारी एखादी अद्ययावत समुपदेशक ताई जर घरबसल्या आपल्याला भेटायला आली तर किती छान!

'वयम्' आणि IPH च्या संयुक्त विद्यमाने 'बहुरंगी बहर'च्या पालकांचं सत्र डॉ. पन्ना यांनी घेतलं, तेव्हा माझ्या मनात तरी हे असेच विचार होते.

किशोरवयीन मुलांचा मेंदू प्रौढ मेंदूपेक्षा कोणत्या बाबतीत वेगळा असतो, त्यांची शिकायची पद्धत, वागायची पद्धत का वेगळी असते हे समजावण्यासाठी त्यांनी मेंदू-विज्ञानातले दाखले दिले. व्यसनं लागण्यासाठी, प्रेमात पडण्यासाठी हा सुपीक काळ आणि एखाद्या ध्येयाने प्रेरित होण्याचा, पुढले भविष्य ठरवण्याचादेखील हाच निर्णायक काळ. त्याची वैशिष्ट्यं समजून घेत कोणते सकारात्मक





बदल घडवता येतील, याची चर्चा छानच रंगली.

पालकांच्या स्वतःच्या किशोरवयात त्यांच्या समोर असलेली आव्हाने आणि आता त्यांच्या मुलांच्या समोर असलेली आव्हाने ही निराळी असणारच. त्याची उदाहरणं दिल्यावर त्याचं गांभीर्यदेखील पालकांच्या लक्षात आलं. सुदैवाने सर्वच पालक आणि त्यांची मुलं यांच्या नात्यात मोकळेपणा आहे.

पण तरीही हा संवाद आणखीन सुसंवादी कसा करावा याच्या मार्गदर्शक टिप्स खूप उपयोगी होत्या. म्हणजे ८० टक्केवाल्या मुलाला आणखीन ५ ते १० टक्के कसे मिळवता येतील या माहितीचे जसे अप्रूप वाटले. कारण इथे प्रत्येक टक्क्याला प्रचंड मोल आहे! मुलाने (स्वतःबद्दल किंवा मित्राबद्दल) काही सांगायला घेताच त्याच्यावर तत्काळ प्रतिक्रिया न देणे, ही त्यातली महत्त्वाची बाब, कारण तसं केल्यास पुढच्या वेळी मूल काही सांगण्याची शक्यता कमी.

Gadgetचा वापर, छंद, करियरची निवड, नातेसंबंध, लैंगिकता अशा अनेक विषयांवर साधक-बाधक चर्चा झाली. त्यातली 'बदलता येतील असे नियम' आणि 'न बदलण्यासारखे नियम' ही विभागणी सर्व घरांनी आपापली नियमावली आखताना करण्यासारखी.

विसंगतीची काही उदाहरणं चर्चिली गेली. कधी आपण बोलत एक असतो, आणि वागत वेगळेच असतो. मात्र हे असं विसंगत वागणं इतर पालक आणि मुलंदेखील अनेकदा करत असतातच. हे लक्षात आणून दिल्यावर बऱ्याच जणांना हायसंही वाटलं. चला, आपण सगळेच एका वाटेचेच प्रवासी आहोत, ही भावनासुद्धा मनाला धीर देते!

ह्या विषयावर सत्र आयोजित केले त्याबद्दल IPH आणि 'वयम्' ह्या दोन्ही संस्थांचे मनापासून आभार.

-सावनी गोडबोले (पालक)



► एका गायकाचं पुण्यात गाणं असतं. पुणेकर सारखं वन्स मोअर देतात. गायकाला छान वाटतं. पण वन्स मोअर संपत नाही. मग तो विचारतो, "एवढ्या वेळा वन्स मोअर का?"
पुणेकर- नीट म्हणेस्तोवर आम्ही वन्स मोअर देतोच

► पुण्यात एका कॅन्टीनमध्ये दोन मुली स्कार्फ बांधून गप्पा मारत होत्या. जवळजवळ अर्धा तास झाला. काही वेळाने दोघींनी स्कार्फ काढला आणि अचानक ओरडल्या, "अय्या तू कोण...?"



सा रम्या बगरी...

मुलांना भूगोल हा विषय रंजक पद्धतीने शिकवण्यासाठी पुस्तक लिहून हवे आहे म्हटल्यावर सेल्मा लॉगलोफ या प्रसिद्ध स्वीडिश लेखिकेने आधी स्वतः स्वीडनच्या वेगवेगळ्या प्रांतांचा तीन वर्षे अभ्यास केला. तिथला निसर्ग, उद्योगव्यवसाय, चालीरीती, लोककथा सगळ्याची माहिती घेऊन सुमारे शंभर-सत्वाशे वर्षांपूर्वी त्यांनी लिहिलेली कादंबरी इतकी लोकप्रिय झाली की, स्वीडनच्या एका चलनी नोटेवर कथानायक नील्सचे चित्र देण्यात आले. तिचे अनेक भाषांत भाषांतर झाले. त्यावर सिनेमे, टीव्ही प्रोग्रॅम निघाले. सेल्मा लॉगलोफ या नोबेल पुरस्कार विजेत्या लेखिकेच्या त्या 'द वंडरफुल अॅडव्हेंचर्स ऑफ नील्स' या कादंबरीतील एका भागाचा हा स्वैर अनुवाद.



चौदा वर्षांच्या नील्सच्या आवडीच्या गोष्टी म्हणजे झोपणे, खाणे, आणि खोड्या काढणे. काम आणि अभ्यास, अहं, नाव नको! आईवडिलांनी तर त्याच्यापुढे हातच टेकले होते. त्याच्या घरात राहणाऱ्या छोट्याशा एल्फला पकडण्याच्या नादात मात्र एक दिवस नील्सला चांगलीच अद्दल घडली. एल्फच्या जादूमुळे नील्स स्वतःच अगदी छोटा, जेमतेम वीतभर उंचीचा झाला! तशा स्थितीत आईवडिलांसमोर जायची त्याला लाज वाटायला लागली. पण या छोट्या आकारात

आल्यावर नील्सला दोन फायदे झाले होते. एक तर त्याची नजर तीक्ष्ण झाली होती, आणि मुख्य म्हणजे पशुपक्षांची भाषा त्याला समजायला, बोलता यायला लागली होती. त्यामुळे मग जंगली हंसांच्या थव्यापाठोपाठ जाणाऱ्या त्याच्या पाळीव हंसांच्या पाठीवर बसून तोही स्थलांतर करायला निघाला. इतके दिवस तो ज्या लहान मोठ्या प्राण्यांच्या खोड्या काढत होता, त्यांचीच मदत घ्यायची वेळ आली त्याच्यावर! मदत घेता घेता तो मदत करायला पण शिकला. त्याला जीवाला जीव देणारे सवंगडी मिळाले. हंसांबरोबर आकाशातून उडताना, जमिनीवर उतरून निवारा शोधताना, त्याने स्वीडनचे वेगवेगळे प्रांत पाहिले. रोज नवे नवे विस्मयकारक, थरारक, रोमांचक अनुभव घेतले. एका रात्री तर अद्भुतच घडले.

रात्रीची नीरव शांतता. निरभ्र आकाश आणि लख्ख चांदणे. डोंगराच्या माथ्यावर उतरलेले हंस निवारा शोधायच्या फंदात न पडता तसेच उघड्यावर झोपी गेले. नील्स पण त्यांच्या शेजारी वाळलेल्या कोरड्या गवतावर पहुडला. 'किती बरं दिवस झाले मला घर सोडून? तीन आठवडे तरी झाले असतील.' तो विचार करू लागला. तेव्हाच्यात त्याला एक सुंदर दृश्य दिसले. पौर्णिमेचे शुभ्र गोल चंद्रबिंब माथ्यावर आले होते. अगदी त्या चंद्रबिंबातूनच निघाल्याप्रमाणे एक पक्षी उडत येत होता. या टोकापासून त्या टोकापर्यंत पसरलेले पंख, लांबलचक नाजूक मान, लहानसे शरीर आणि अलगद खाली सोडलेले लांब काटकुळे पाय. करकोचाच होता तो, नक्की. तो उडत येऊन नील्सच्या अगदी शेजारीच उतरला!

“एर्मेनरिश दादा, तुम्ही! आत्ता रात्री इथे काय करताय? आणि तिकडे तुमच्याकडे ग्लिमिंग गढीवर कसे आहेत सगळे?”

“इतकं छान चांदणं पडलंय, झोप येईना. तू इकडे आहेस कळलं, मग म्हटलं भेटूया तुला. चल, एक चक्कर मारायला जाऊया का?”

नील्स तर तयारच होता. त्याला पाठीवर घेऊन एर्मेनरिश दादा पुन्हा थेट चंद्राकडे निघाले. इतके उंच की खालचा समुद्रही दिसेनासा झाला. इतक्या



वेगात, की नील्सला आपण हवेत एकाच जागी तरंगतो आहोत, असा भास झाला. शेवटी ते उतरले ते एका निर्जन समुद्रकिनाऱ्यावर. सगळीकडे बारीक एकसारखी रेती पसरली होती. किनाऱ्याला समांतर वाळूच्या टेकड्यांची रांग आणि त्यांच्या माथ्यावरचे

गवताचे झुपके यांमुळे नील्सला पलीकडचे काही दिसत नव्हते. एमेंरिश दादा एका टेकडीवर उभे राहिले. एक पाय मुडपून, चोच पंखात घालायच्या तयारीत असताना ते नील्सला म्हणाले, “मी जरा विश्रांती घेतो आता, तुला फिरायचं तर फीर इकडेतिकडे पण फार लांब जाऊ नको हं.”

नील्सलाही वाळूच्या टेकडीवर चढायचे होते. तो दोनच पावले चालला असेल नसेल, तेव्हाच त्याच्या पायातील लाकडी चढावांखाली काहीतरी आले. तो खाली वाकून पाहतो तर झिजून हिरवट आणि पातळ झालेले तांब्याचे नाणे ! “असलं नाणं घेऊन काय करायचंय !” नील्सने ते फेकूनच दिले. पण तो पुन्हा सरळ होऊन पाहतो तो काय ! चांदण्यात चमचमणारा समुद्र, वाळूच्या छोट्या टेकड्या, सगळे नाहीसे झाले होते आणि त्या जागी तटबंदी आणि मनोरे असलेली एक लांबच्या लांब भिंत उभी होती. भिंतीतील प्रवेशद्वार त्याच्या अगदी समोरच उघडले होते !

हा काहीतरी भुताटकीचा प्रकार असावा, असे नील्सला वाटले खरे, पण त्याला काही त्याची भीती वाटली नाही. उलट या इतक्या भव्य, देखण्या भिंतीपलीकडे काय आहे, ते पाहिलेच पाहिजे असे त्याने ठरवले. प्रवेशद्वाराच्या भव्य कमानीच्या आत दोन्ही बाजूला भरजरी पोशाख घातलेले पहारेकरी शेजारीच आपले भाले ठेवून फासे टाकायचा काहीतरी खेळ खेळत होते. त्यांनी नील्सकडे लक्षसुद्धा दिले नाही. तो सरळ आत गेला.

आत मोठमोठ्या सपाट दगडी चिऱ्यांची फरसबंदी केलेला भलाथोरला चौक होता. त्याच्या चहूबाजूंनी टोलेजंग इमारती आणि त्यांच्यामधून जाणारे लांबलांब पण अरुंद रस्ते होते. चौकातील दृश्य एखाद्या परीकथेच्या पुस्तकात शोभून दिसले असते. रुबाबदार स्त्रीपुरुषांची तिथे एकच गर्दी उसळली होती. सॅटिनचे पोशाख, त्यावर फरचे

काठ असणारी झूल, उंच डौलदार पिसे लावलेली तिरकी हॅट, गळ्यात मौल्यवान साखळ्या.. कोणी राजेमहाराजे असावेत असे पुरुष आणि उंच शिरोवस्त्रे, घट्ट बाह्यांचे पायघोळ, किमती झगे घातलेल्या स्त्रिया !

आणि शहर तरी किती देखणे असावे ! प्रत्येक इमारत वैशिष्ट्यपूर्ण आणि आकर्षक. काहींच्या दर्शनी भागांत सुंदर मूर्ती, नक्षीदार खांब, लक्षवेधक छपरे, काहींच्या खिडक्यांना रंगीबेरंगी काचा बसवलेल्या, तर काही इमारती काळ्या पांढऱ्या संगमरवराच्या नक्षीने सजवलेल्या. काय पाहू नि काय नको, असे नील्सला झाले. आपले सगळे पाहून व्हायच्या आत आपल्याला जावे लागले तर, या धास्तीने तो त्या आकर्षक रस्त्यांवरून धावत सुटला.

तिथले रस्ते अरुंद होते, पण कोंदट, उदास नव्हते. दुकानदार, विक्रेते, कारागीर यांची लगबग चालू होती. कोणी सोन्याचांदीच्या तारा काढून जर बनवत आहेत, कोणी त्या जरीची वस्त्रे विणत आहेत, कोणी आजीबाई लेस विणत आहेत, कोणी मऊ, लाल बुटांना तळ बसवत आहे, कोणी चामडे कमावत आहे, कोणी चिलखत तयार करत आहे, कोणी तापलेल्या लोखंडावर घणाचे घाव घालत आहे- डोळ्यांत तरी एकदम किती गोष्टी साठवणार !

धावत धावत नील्स गावाच्या दुसऱ्या दारापर्यंत पोचला. तिथेही संरक्षक भिंत होतीच. चिलखत घातलेले शिपाई त्या तटबंदीवर गस्त घालत होते. दाराबाहेर समुद्र आणि बंदराचा भाग दिसत होता. मोठमोठ्या जहाजांवर माल चढवण्याचे आणि उतरवण्याचे काम चालू होते. त्यांच्या मधून छोट्या छोट्या होड्यांची जा-ये चालू होती. व्यापारी, हमाल यांची गडबड चालू होती.

तिथून वळून नील्स परत आत शिरला तो थेट तीन उंच मनोरे असलेल्या जुन्या भव्य चर्चसमोर.

त्याच्या उंच कमानी, त्यांवरचे कोरीव काम, आत दिसणारे सोनेरी क्रूस, सोनेरी किनार असणारे वास्तुकाम, आणि झगमगत्या पोशाखात वावरणारे पुरोहित पाहून नील्स तर दिपूनच गेला. चर्चच्या समोरची एकच उंच मनोरा असणारी इमारत म्हणजे बहुधा न्यायालय असावे.

धावता धावता हे सगळे नजरेत साठवताना नील्स थकून गेला. तो आता जरा रमतगमत एका रस्त्याने निघाला. तिथे दुकानदारांनी आपापला माल दुकानाच्या पुढच्या भागात आकर्षकपणे मांडला होता. उत्तम प्रतीचे रंगीबेरंगी सॅटिन, भरीव जरीची वस्त्रे, चमकदार आणि मऊ मखमल, नाजूक तलम पारदर्शक कापडांचे वेगवेगळे प्रकार – हा इतका मोहमयी कापड बाजार नील्सने याआधी कधीच पाहिला नव्हता.

नील्स आता रमतगमत चालला असल्याने विक्रेत्यांचे, दुकानदारांचेही त्याच्याकडे प्रथमच लक्ष गेले. ते लगेच त्याला आपल्या दुकानात येण्यासाठी खुणावू लागले. आपला माल त्याच्यासमोर धरू लागले. नील्सने मान हलवली, एवढ्या महाग गोष्टी घ्यायला त्याला कुठून परवडणार! संबंध तागा जाऊ दे, पाव वार कापडही परवडले नसते. पैसे नाहीत हे दाखवण्यासाठी त्याने आपले दोन्ही हात उंच धरून हलवले. तरी दुकानदारांचा आग्रह काही संपेना. त्याला काहीतरी विकण्यासाठी ते इतके अधीर झाले होते, की माल दाखवताना त्यांचे हात थरथरत होते. चेहेऱ्यावर अजिजी स्पष्ट दिसत होती. त्याच्या पुढ्यात कापड सरकवून एका दुकानदाराने त्याला एक बोट दाखवले.

“यासाठी त्याला एक सोन्याची मोहोर हवी की काय?” नीलला प्रश्न पडला. त्या व्यापाऱ्याला ते कळले असावे. त्याने एक जुनेपुराणे झिजलेले बारीकसे नाणे बाहेर काढून नील्सला दाखवले. शिवाय ते किरकोळ नाणे घेऊन आपण



कापडाबरोबर चांदीचे पेले देखील घ्यायला तयार आहोत असे खुणेने दाखवले. नील्सला काय करावे सुचेना. खिशात हात घालून तो चुकून एखादे नाणे मिळते का, ते पाहू लागला. आता तर त्या सगळ्या व्यापाऱ्यांचा उत्साह खूपच वाढला. दोन्ही हातात सोन्याचांदीचे दागिने, खऱ्या जरीची वस्त्रे घेऊन ते नील्सपुढे ओणवे होऊ लागले. “घे ना रे, काहीतरी घे, हवे तर सगळे काही घे, तुला हवे ते घे, फक्त एक जरी नाणे दिलेस ना, तरी तुला म्हणशील ते देतो,” असे आर्जवी, कळवळून विनंती केल्याचे भाव त्यांच्या नजरेत, खाणाखुणांमधे दिसत होते. दुदैव त्यांचे! नील्सच्या खिशात दमडीसुद्धा नव्हती. त्याने पार खिसे उलटे करून पाहिले, पण मुळात त्यांत काही नव्हतेच, तर कुठून येणार! आता मात्र त्या व्यापाऱ्यांचे अवसान गळाले. इतकी मोठी श्रीमंत, प्रतिष्ठित माणसे, पण त्यांच्या डोळ्यांतून अश्रू वाहू लागले. नील्सला गलबलून आले. यांच्यासाठी काहीतरी केलेच पाहिजे असे त्याने ठरवले. मग अचानक त्याला समुद्रकिनार्यावर पडलेल्या त्या झिजक्या नाण्याची आठवण आली. तो नगराच्या दाराकडे धावत सुटला आणि

तीरासारखा दारातून बाहेर गेला. थोडेसे शोधल्यावर त्याला लगेच ते नाणे सापडले देखील. बस्स, आता असेच धावत बाजारात जायचे, आणि...

नाणे उचलून घेऊन नील्स झरकन वळला. समोर बघतो तो काय, परत दूरवर पसरलेला समुद्र! तटबंदी नाही, प्रवेशद्वार नाही, पहारेकरी नाहीत, रस्ते, इमारती, बाजार, काही नाही. फक्त संध हेलकावणारा समुद्र.

आता मात्र नील्सच्याच डोळ्यात पाणी आले. हा नुसता भास आहे असे आधी वाटले, तरी नंतर तो ते विसरला होता. किती देखणे, सुंदर, अप्रतिम होते ते सगळे! ते शहर असे अदृश्य झालेले पाहून त्याच्या मनात दुःख दाटून आले. हिरमुसल्या, उदास नजरेने नील्स समुद्राकडे पाहत असताना एमेंरिश दादांनी मागून त्याला चोचीने स्पर्श केला. “तू पण उभ्याने झोपलास की काय, माझ्यासारखा?”

“दादा, कुठलं गाव होतं ते आता इथे?”

“गाव? स्वप्न पडलं की काय?”

“नाही, दादा, खरंच,” मग नील्सने त्यांना काय घडले ते सगळे सांगितले.

“मला तर अजूनही वाटतंय की तुला स्वप्न पडलं. पण मी एक कहाणी ऐकली आहे, ती सांगतो. फार फार वर्षांपूर्वी इथे या किनाऱ्यावर एक समृद्ध गाव होतं. काय त्याचा थाट, असं झगमगतं गाव

शोधून सापडलं नसतं! पण हळूहळू त्या गावातल्या लोकांना आपल्या संपत्तीचा गर्व झाला. ते इतरांशी उन्मत्तपणे वागू लागले. त्यांना त्याची शिक्षा मिळाली. संपूर्ण गाव समुद्राने आपल्या पोटात घेतलं. समुद्राच्या तळाशी अजून ते तसंच आहे, एकटं! गावातले लोकही तिथेच आहेत, सुटकेची वाट पाहात. दर शंभर वर्षांनी एक तासासाठी सगळंच्या सगळं गाव वर येतं. तेवढ्या एक तासात कोणी त्यांच्याकडून काही विकत घेतलं, तरच ते गाव पुन्हा कायमचं वर येईल, माणसांत येईल. तुझ्याकडे आज एक जरी नाणं असतं ना, तर तू आज त्यांना वाचवू शकला असतास.”

“म्हणूनच तुम्ही मला अर्ध्या रात्री उठवून इथे आणलंत ना? मी त्यांना वाचवू शकेन असं वाटत होतं तुम्हांला, हो ना? पण दादा, मला खूप वाईट वाटतंय, तुमच्या मनात होतं, तसं काहीच झालं नाही. मी काही करू शकलो नाही.”

नील्सला रडू कोसळले. पण त्याला जास्त वाईट वाटत होते की एमेंरिश दादांना, हे ठरवता येणे कठीण आहे.

—धनवंती हर्डीकर

ghanavanti@gmail.com

(शिक्षणतज्ज्ञ)

(कथेतील चित्रं इंटरनेटवरून साभार)



‘वयम्’ या मासिकाचे प्रकाशक श्रीकांत बापट यांना ‘स्वातंत्र्यवीर सावरकर प्रतिष्ठान’ ठाणे शाखेतर्फे ‘उद्योग रत्न पुरस्कार’ प्रदान करण्यात आला. हा पुरस्कार माजी साहाय्यक पोलीस आयुक्त अभय सायगावकर यांच्या हस्ते स्वीकारताना ‘वयम्’मासिकाचे प्रकाशक श्रीकांत बापट व त्यांचे सुपुत्र समीर बापट आणि सावरकर प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष विद्याधर ठाणेकर.

वापरा, नाही तर गमवाल !

‘शेपटीवाल्या प्राण्यांची भरली होती सभा’ या गाण्यात शेवटच्या ओळीत आहे-
‘दोन पायाच्या माणसागत तुमची शेपटी झडून जाईल...’ का, तर न वापरल्यामुळे!
‘वापरा, नाही तर गमवाल’ हा टीनएजच्या वयातल्या मेंदूचा मूलमंत्र आहे...

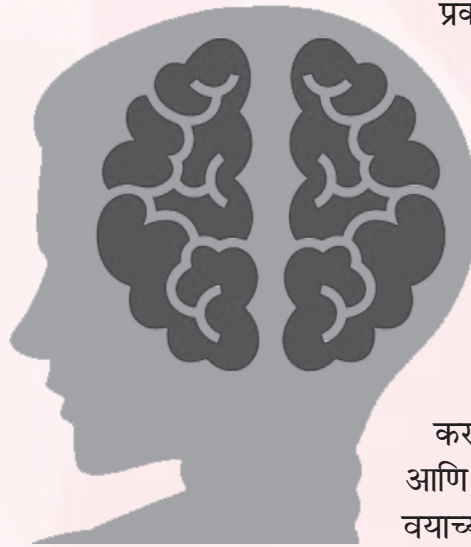
आपला मेंदू हा एक मॅजिक बॉक्स आहे. आपल्या वयाच्या वेगवेगळ्या टप्प्यावर आपल्या मेंदूत वेगवेगळ्या गमतीजमती होत असतात. त्यातल्याच एका गमतीविषयी आज आपण बोलणार आहोत.

आपलं वय जेव्हा १३ ते १९ या टीनएजमध्ये असतं, तेव्हा आपला मेंदू एका महत्त्वाच्या कामाला लागतो. त्या कामाचा आपल्या मेंदूच्या जडणघडणीत मोठा वाटा आहे. त्याचप्रमाणे आपल्या पुढच्या आयुष्यात आपल्याला जी कौशल्यं वापरायची आहेत, त्याच्याशीही जवळचा संबंध आहे. या घडामोडीला म्हणतात तरी काय? त्यात नक्की काय घडतं? आणि काय मोडतं?

आपण जेव्हा लहान असतो, म्हणजे शून्य ते आठ वर्ष, त्यावेळी आपल्या मेंदूत प्रचंड जोडण्या सुरू असतात. त्यापुढे बाराव्या वर्षापर्यंत वेग थोडा मंदावतो पण तरीही मोठ्या प्रमाणात जोडण्या सुरू

असतातच. उदाहरण घ्यायचं झालं तर एखादं झाड जेव्हा उगवतं तेव्हा त्याची वाढ झपाट्याने होत असते. ती सुद्धा सगळ्या दिशांनी. अगदी त्याच प्रकारे लहान वयात आपला मेंदू आपल्याला येणाऱ्या सगळ्या अनुभवांची नोंद ठेवत असतो. ते अनुभव वेगवेगळ्या वासाचे, चवीचे, स्पर्शाचे असे तर असतातच, शिवाय आपण जी वेगवेगळी कामं करत असतो, त्यातून जी कौशल्य शिकत असतो, त्याचेही असतात.

उदाहरणार्थ, तुमच्यापैकी काही जणांना चित्र काढायला खूप आवडत असतील तर त्या प्रकारच्या जोडण्या जास्त होतात आणि मेंदूमध्ये त्याचे हमरस्ते म्हणजे highways ! आणि अगदी नॅशनल बरं का !! कुणाला संगीत आवडत असेल, तर त्याच्या जोडण्या जास्त होतात. अशाच जोडण्या आपल्या लेखन, वाचन, वक्तृत्व याबद्दलच्याही होत असतात. आपण ज्या गोष्टी वारंवार करतो त्या जोडण्या जास्त प्रमाणात आणि जास्त मजबूत होतात. ही प्रक्रिया वयाच्या १२व्या वर्षापर्यंत अविरत चालू



असते. थोडक्यात सांगायचं तर झाड सगळीकडून चौफेर वाढत असतं. पण सगळीकडून वाढणारं झाड अस्ताव्यस्त वाढू नये म्हणून त्याची छाटणी करणं आवश्यक असतं. झाडाच्या या छाटणीला इंग्रजीमध्ये pruning म्हणतात.

आपल्या मेंदूमध्ये ही अशाप्रकारची छाटणी साधारणपणे वय वर्ष १३च्या सुमारास सुरू होते त्याला 'synaptic pruning' असं म्हणतात. आपण ज्या जोडण्या (synapses) वारंवार वापरतो, त्या शाबूत ठेवल्या जातात आणि ज्या वापरत नाही त्या छाटल्या जातात. म्हणजे आपण एखादी कला शिकतो आहे, त्याचा सराव करतो आहे, तर त्या जोडण्या राखल्या जातात. एखाद्याला वाचनाची खूप आवड आहे तर त्या जोडण्या ठेवल्या जातात. पण एखादा मुलगा, मुलगी फारसं वाचत नाहीत, लिहीत नाहीत तर त्याप्रकारच्या जोडण्या कमी प्रमाणात राहतात. एखादी गोष्ट तुम्ही आयुष्यात अगदीच कमी वेळा केली आहे तर त्याचे हमरस्ते तुमच्या मेंदूत तयारच होत नाहीत. आणि ज्या जोडण्या अगदी दुबळ्या आहेत त्या छाटून टाकल्या जातात. थोडक्यात काय तर 'वापरा, नाही तर गमवाल' हा या वयातला मेंदूचा मूलमंत्र आहे. त्यामुळे १३ ते १९ या वयात आपण अधिकाधिक कौशल्यं आत्मसात करून त्यांचा सराव करायला

हवा. काही गोष्टी मी सुचवते आहे. आणखी काही तुम्हांलाही सुचतीलच. काय?

१. कुठलाही एखादा छंद जोपासा.
२. कोणत्याही आवडत्या कलेची जोपासना करा.
३. आतापर्यंत एखादी कला शिकला नसाल, तर आता शिकू शकता का, याचा विचार करा.
४. हस्तकौशल्य वाढवा जसे की ओरिगामी, शिवणकाम, भरतकाम, चित्रकला, शिल्पकला, मातीकाम अशा अनेक गोष्टींचा यात समावेश होतो.
५. ज्या गोष्टी तुम्हांला स्वावलंबी बनवतील अशा गोष्टी उदा. स्वयंपाक, घरकाम शिकून घ्या. पुढच्या शिक्षणासाठी परगावी जायची वेळ आली तर तुम्हांला निश्चित याचा उपयोग होईल.
६. मेंदूला व्यायाम आणि चालना देणारी कोडी सोडवा.
७. बुद्धिबळ, कॅरम यांसारखे लॉजिकल थिंकिंग शिकवणारे खेळ शिका आणि नियमितपणे खेळा.
८. शक्यतो आपला वेळ उगीच वाया जात नाही ना, याची काळजी घ्या. कारण मग मेंदूमध्ये वेळ वाया घालवण्याच्याही जोडण्या तयार होतील.

एकच मंत्र लक्षात ठेवा, Use it or lose it !

-श्रीरिन कुलकर्णी

shirin.heramb@gmail.com

(शिक्षणतज्ज्ञ, फिनलंड)

बुकमार्क



साहित्य- आइसक्रीम खाऊन उरलेले चमचे, पंचिंग मशीन, दोरा, सजावटीचे सामान, इत्यादी.

कृती- आइसक्रीम खाऊन उरलेल्या चमच्यांना पंच करून भोक पाडा, त्यात दोरा ओवून घ्या. झाला बुकमार्क तयार! वाचायच्या पुस्तकाचे पान विसरले जाऊ नये, म्हणून बुकमार्क अडकवा.

-प्रियांका बर्डे

nandadeep.teacher1985@gmail.com

सुती सुरकुत्या

चित्र- गिरीश सहस्रबुद्धे

अन्वय लाडीगोडी लावत म्हणाला,
“आज्जो, तुम्ही किती चांगले आहात. माझं
एक काम करा ना प्लीऽऽऽऽज.”

“अरे तू फक्त सांग. एकच काय तुझी
हज्जार कामं करीन मी.”

“वॉव! माझा शाळेत जायचा शर्ट खूप
चुरगळलाय. त्याला आज इस्त्री करून स्वच्छ
करा ना..”

“सॉऽऽऽऽरीऽऽ अजिबात नाही. मला हे
काम जमणार नाही.”

“ऑऽऽ कॉऽऽ बरं?”

“कारण इस्त्री केल्यामुळे कपडे स्वच्छ
होतच नाहीत. तर कपड्यावरच्या सुरकुत्या
जाऊन कपडा सरळ होतो, स्वच्छ नव्हे.
कळलं?”

“म.. कपड्यांना म्हणजे माझ्या
शर्टला सुरकुत्या का पडतात आणि
पॅण्टला का नाही पडत?”

“व्वा! हा चांगला प्रश्न विचारलास अन्वू.
तुझ्या शर्ट आणि पॅण्टचं कापड सारखंच आहे
की त्यात काही फरक आहे, हे जरा हातात
घेऊन पाहा बरं. म्हणजे कापड चिमटीत
धरून किंचित ओढून त्या दोन्ही कापडांचा



**आपल्या युनिफॉर्मच्या शर्टला सुरकुत्या का
पडतात आणि पॅण्टला का नाही पडत?...
वाचा ही विज्ञान-गोष्ट!**

पोत पाहा बरं.

“हो, नक्कीच फरक आहे.”

“शाबास. पण तुला फरक ओळखता येईल? म्हणजे या दोन वेगवेगळ्या कापडांची नावं सांगता येतील? हे तुझ्यासाठी चॅलेंज आहे बरं.”

आता अन्वय गडबडला. त्याने हळूच आजीकडे पाहिलं.

आजीने डोळे मिचकावत मान खाजवली.

अन्वयला इशारा समजला. त्याने शर्टाच्या मानेजवळचे लेबल पाहिले आणि म्हणाला, “आज्जो, हा शर्ट शंभर टक्के सुती आहे, असं इथे लिहिलं आहे पाहा.”

“अरे व्वा! आणि पॅण्ट..? ती पण सुती आहे का?”

पॅण्टच्या कंबरेजवळचं लेबल शोधत तो म्हणाला, “अहं. ही नाही सुती. ही कॉटन आणि पॉलिएस्टर मिक्स आहे.”

“शाबास. सुरकुत्या पडतात त्या बहुतेक सुती कपड्यांवरच. सुती कपडे कापसाच्या धाग्यापासून बनविलेले असतात. उभे आणि आडवे धागे एकमेकांत गुंफून कपडा तयार केला जातो. जोपर्यंत हे धागे ताणलेले असतात तोपर्यंत त्यावर सुरकुत्या पडत नाहीत. पण या ठिकाणी कापूस कुठला आहे हे पण महत्त्वाचं असतं.”

“म्हणजे? कापूस कापूसच असतो ना?”

“असं नव्हे रे. उत्तम प्रतीच्या कापसापासून तयार केलेल्या धाग्यांवर कमी सुरकुत्या पडतात. म्हणून तर इजिप्शियन कापसाला महत्त्व आहे. हा उच्च प्रतीचा असल्याने या कापसाला एक वेगळीच झळाळी तर असतेच; पण मुख्य म्हणजे यापासून तयार केलेला धागा जास्त ताठर राहतो, त्यामुळे आपोआपच सुरकुत्या कमी. आणि दुसरा मुद्दा वीण.”

“आता हे वीण म्हणजे काय? सगळी कापडं

सारखीच तर विणत असणार, कारण सगळी कापडं सारखीच तर दिसतात ना?”

“अरे, साच्यावर तयार केलेल्या कपड्यावर दाट विणीमुळे अधिक सुरकुत्या पडतात, पण गंमत म्हणजे त्याच धाग्यापासून सुयांनी विणलेल्या सैल विणीच्या कपड्यावर कमी सुरकुत्या पडतात.”

“ही तर कमालच झाली. पण मला सांगा शर्ट पाण्यात घातल्यानंतर, धुतल्यानंतर त्या सुरकुत्या गायब व्हायला पाहिजेत ना? तर नाही होत तसं. तर ते असं कसं?”

“कापसाच्या धाग्यात सेल्युलोज नावाचं रसायन असतं. त्याचे रेणू आपापसातल्या हायड्रोजन बंधांनी जोडलेले असतात. शर्ट पाण्यात घातला की त्यांचे हे बंध तुटतात आणि पाण्यातील रेणूंशी त्यांचे नवीन बंध तयार होतात. जेव्हा कपडा सुकतो तेव्हा पाण्याचे रेणू उडून जातात. त्याबरोबर हे जुळलेले बंध पुन्हा तुटतात आणि आपापसात पुन्हा नव्याने नवीन बंध तयार करतात. आणि हे बंध अगदीच वेडेवाकडे होतात..”

आज्जोना थांबवत अन्वय म्हणाला, “लग गई बत्ती. आपण यालाच सुरकुत्या म्हणतो.”

“शाबास!”

“आता म्हणीन- इस्त्रीने माझ्या स्वच्छ शर्टावरच्या सुरकुत्या घालवून द्या.”

“भले शाबास. हे काम मी नक्की करीन.”

‘साचेबद्ध विचार करणारेच सुरकुत्यात अडकतात’ ही हुनान प्रांतातील चिनी म्हण सदैव लक्षात राहू द्या..

-राजीव तांबे

rajcopper@gmail.com

(प्रसिद्ध बालसाहित्यिक)



लुकलुकते सजीव

‘स्वयंप्रकाशी’ हे विशेषण आपण सूर्याला लावतो . पण स्वतःपुरता का होईना, थोडासा प्रकाश निर्माण करू शकणारे काही घटक निसर्गात आहेत . झाडांना लायटिंग करणारे काजवे तुम्ही पाहिले आहेत का ?



काजवे हे बीटल्स म्हणजे ढाल-किड्यांच्या गटाचे सभासद आहेत. कॉलिओप्टेरा गणात (ऑर्डर) येणाऱ्या या कीटकांच्या सुमारे दोन हजार जाती जगभरात आढळतात. त्यातल्या बहुसंख्य प्रकाशमान होणाऱ्या असतात. त्यांच्या कुळाचे म्हणजे फॅमिलीचे नावच ‘लॅम्पिरिडे’ म्हणजे ‘शायनिंग फायर’ असे आहे. इतर अनेक कीटकांप्रमाणे काजव्यांच्याही ‘अंडी, अळी, कोश आणि कीटक’ अशा चार अवस्था असतात. यातील अळी आणि प्रौढ कीटक अवस्थेतच ते स्वयंप्रकाशी असतात.

अळ्यांना हा प्रकाश का लाभला असेल ? - धोक्याचा इशारा म्हणून ! ‘या अशा प्रकाशमान अळ्या खाण्यास योग्य नाहीत’ हे इतर कीटकांना समजण्यासाठी !! पुढे प्रौढावस्थेत जोडीदारांना आकर्षित करण्यासाठी या प्रकाशाचा उपयोग होईल म्हणून मग प्रौढ कीटकांनाही हा प्रकाश लाभला.



सर्वसाधारणपणे काजव्याचे नर आणि मादी दोघेही स्वयंप्रकाशी असतात. नर आणि मादी ओळखायचे कसे ? तर नरांना पंख असतात, त्यांचे डोळे पूर्ण विकसित झालेले असतात. माद्यांना पंख नसतात, त्यांचे डोळे कमी विकसित असतात.

काजव्यांच्या पोटावर आतल्या बाजूला प्रकाशपेशींचा जाडसर स्तर असतो, या पेशींमध्ये 'ल्युसीफेरिन' नावाचे रसायन असते. हे रसायन ऑक्सिजनशी संयोग पावते आणि हा प्रकाश निर्माण होतो. मात्र अन्य प्रकाशासारखा हा उष्ण नसतो. काजव्यांचा प्रकाश थांबून थांबून पडतो, त्यामुळे एकाचवेळी हजारो काजवे प्रकाशमान झाले की तो परिसर लुकलुकणाऱ्या दिव्यांच्या रोषणाईने उजळल्यासारखा दिसतो.

काजव्यांच्या अळ्या प्रामुख्याने गोगलगाई खातात. नर-मादीचे मीलन झाल्यानंतर नर मरण पावतात. मादी अंडी घालून मरते. त्यातून २० दिवसांनी अळ्या बाहेर येतात. अळ्यांची वाढ संध गतीने- वर्ष-दीड वर्षाच्या काळात होते. नंतर त्या कोशावस्थेत जातात. कोशातून प्रौढ कीटक दोन-तीन आठवड्यांत बाहेर येतात आणि आपल्या प्रकाशाने जोडीदाराला आकर्षित करू लागतात.

निसर्गातील आणखी एक स्वयंप्रकाशी गोष्ट म्हणजे, काही विशिष्ट जातीच्या फंगी अर्थात बुरशी. विशेषतः भरपूर पावसाच्या प्रदेशांमधील झाडांच्या खोडावर, ओडक्यांवर वाढणाऱ्या बुरशीमधील काही प्रकार हे 'बायोल्युमिनसेन्स' म्हणजे स्वयंप्रकाशी असतात. महाराष्ट्रातील आंबोली, भिमाशंकर, माथेरान, महाबळेश्वर, वानोशी, तिलारी येथील जंगलांमध्ये रात्रीच्या अंधारात मंदपणे चमकणारी ही बुरशी पाहायला मिळते. जगभरात अशा बायोल्युमिनसेंट फंगीचे सुमारे १०५ प्रकार आजपर्यंत नोंदवण्यात आलेले आहेत. 'जॅक ओ लॅन्टन' मशरूम ही विषारी (खाण्यास अयोग्य) असते. काजव्यांप्रमाणे या बुरशीचा प्रकाश लुकलुकणारा नसतो तर कायम असतो. मात्र हा मंद हिरवा प्रकाश पाहायला डोळे सरावलेले असावे लागतात. परागीभवन घडवून आणण्यासाठी कीटकांना

काजव्यांचा प्रकाश पांढरा, पिवळा, नारिंगी, हिरवा, तांबडा किंवा निळा असतो. काजव्यांच्या पोटावर आतल्या बाजूला प्रकाशपेशींचा जाडसर स्तर असतो. या पेशींमध्ये 'ल्युसीफेरिन' नावाचे रसायन असते. हे रसायन ऑक्सिजनशी संयोग पावते आणि प्रकाश निर्माण होतो.

आकर्षित करायला हा प्रकाश उपयोगी पडतो.

जगभरातील समुद्रात आढळणारा 'अॅनलर फिश' हा मासा बॅक्टेरियांच्या मदतीने आपले कल्ले प्रकाशमान करतो आणि त्या प्रकाशाने इतर छोटे मासे, सागरी जीव आकर्षित होऊन त्याच्या जवळ आले की त्यांचा फडशा पाडतो. प्रकाशमान कल्ल्यांचा उपयोग मादीला आकर्षित करायलाही होतो.

जगभरात सापडणाऱ्या जेली फिशच्या एकूण प्रकारांपैकी सुमारे पन्नास टक्के जेली फिश बायोल्युमिनसेंट असतात. 'पोर्तुगीज मॅन ऑफ वॉर', 'मेड्युसा' असे काही प्रकार त्यांच्या आकर्षक प्रकाशासाठी प्रसिद्ध आहेत. जेलिफिश निळसर किंवा हिरवट रंगाचा प्रकाश निर्माण करताना दिसतात.

महासागरापासून ते जंगलातल्या लाकडाच्या ओडक्यापर्यंत निसर्गातील स्वयंप्रकाशी गोष्टी पाहायला मिळू शकतात, मात्र त्यासाठी तुमच्याकडे ती नजर हवी आणि निसर्गाशी जवळीक हवी.

-मकरंद जोशी

makarandvj@gmail.com

(निसर्ग अभ्यासक व लेखक)

(लेखातील फोटो युवराज गुर्जर)

व्यकरण

ऋस्व-दीर्घ लेखन (२)

'इ' आणि 'उ' अक्षरे असतात ना, ती खूप गमतीशीर असतात बरं का . या आधीच्या 'वयम्' अंकात आपण पाहिलं की शब्दाच्या शेवटी ही 'इ' आणि 'उ' अक्षरे आली तर ती दीर्घ म्हणजे 'ई' आणि 'ऊ' अशी लिहायची . पण हीच अक्षरे कधी ऋस्वदेखील लिहायची असतात . मग तुमचा गोंधळ उडतो का? किडा की कीडा, मारुती की मारुती, पत्रिका की पत्रिका हे लक्षातच येत नाही, हो ना? एक गोष्ट जाणवली का? वर दिलेल्या उदाहरणांत, तुमचा गोंधळ उडवणारी ही 'इ' आणि 'उ' ही शब्दातली शेवटची नाही तर त्याच्या आधीची म्हणजे शेवटून दुसरी अक्षरे आहेत . आपण बसवूया ना त्यांना एका सोप्या नियमात .

नियम- शब्दातील शेवटचे अक्षर दीर्घ (आ, ई, ऊ) असेल आणि त्याच्या आधीचे (उपान्त्य) अक्षर इ किंवा उ असल्यास ते ऋस्व लिहायचे; जसे, विडा, चिजा, कित्ता, किल्ला, सुरू, हुतुतू

या नियमाला काही अपवाद आहेत, नीती, प्रीती; ते मूळ संस्कृत आहेत, त्यांना तत्सम शब्द म्हणतात, त्यांतील उपान्त्य अक्षर आहे तसे ठेवायचे असते. हे शब्द माहीत करून घ्या.

आता खाली दिलेले शब्द या नियमानुसार बरोबर आहेत की नाही ते पाहा. बरोबर असलेल्या शब्दांना ✓ अशी खूण करा. बरोबर नसलेले शब्द सुधारून लिहा.

| | | |
|----|-----------|---------|
| १ | कीडा | किडा |
| २ | मारुती | मारुती |
| ३ | पत्रीका | पत्रिका |
| ४ | अपशकूनी | |
| ५ | अभ्यासिका | |
| ६ | अश्विनी | |
| ७ | सहिष्णूता | |
| ८ | आडमूठा | |
| ९ | उंचापूरा | |
| १० | ओलीसूकी | |
| ११ | कलिका | |
| १२ | कवयीत्री | |

| | | |
|----|-------------|--|
| १३ | कारकूनी | |
| १४ | नीळा | |
| १५ | किल्ली | |
| १६ | कुमारीका | |
| १७ | कोजागीरी | |
| १८ | खराखूरा | |
| १९ | गरीबी | |
| २० | दक्षीणा | |
| २१ | दादागीरी | |
| २२ | दालचीनी | |
| २३ | नाटीका | |
| २४ | विद्या | |
| २५ | नीती | |
| २६ | पटदिशी | |
| २७ | परिचारिका | |
| २८ | पाठीबा | |
| २९ | प्रवेशिका | |
| ३० | प्रीती | |
| ३१ | फजीती | |
| ३२ | प्रतीज्ञा | |
| ३३ | मेहूणी | |
| ३४ | रुग्णवाहिका | |
| ३५ | रोजनीशी | |
| ३६ | शवासनलीका | |

-प्रतिभा गोपुजकर
gopujkars@hotmail.com
(ज्येष्ठ लेखिका)

चपखलची उत्तरे पान क्रमांक- ४९वर



► गण्याचं वजन खूपच वाढलं होतं. गण्याने आहारतज्ज्ञाला विचारलं, “वजन कसं कमी करू?”
आहारतज्ज्ञ- “सोपं आहे. फक्त मान उजवीकडून डावीकडे आणि डावीकडून उजवीकडे फिरवायची.”
गण्या- “एवढंच... हे तर खूपच सोपं आहे. हे किती वेळा करायचं?”
आहारतज्ज्ञ- “कोणी काही खायचं दिल्यावर !”

► **मन्या-** “ही छत्री वर्षभर तरी टिकेल ना?”
दुकानदार- “वर्षभर काय, चांगली चाळीस वर्ष टिकेल.”
मन्या- “चाळीस वर्ष?”
दुकानदार- “होय, फक्त तिला ऊन आणि पावसापासून सांभाळा.”



“Ouch...” Reva exclaimed as she stood up to greet the class teacher. She felt a pull on one of her braids. Rohit had tied her braid’s ribbon to her water bottle’s strap. She angrily turned to find Rohit sitting on the bench behind her.

“Sorry.” Rohit smiled. Reva shook her head and smiled back as she tried to free her entangled ribbon.

Rohit was a prankster of the class. He loved pulling pranks and was

always on the lookout for the next innocent victim. He would slip a plastic cockroach or a rubber lizard into a friend’s book. When they opened that book, especially girls would freak out and scream. But his pranks were harmless and silly and everyone enjoyed them.

Although a prankster, Rohit was very helpful by nature. He had a peculiar habit of checking all the classroom desks after school once

everyone had left. If he found a text book or homework book that someone had forgotten, he would keep it with him and promptly return it the next day. The class always knew that a lost pen or an eraser, a forgotten water bottle or an umbrella would be in Rohit's safe custody. He would 'treasure' the belongings till they reached the rightful owner. One such evening, after school.....

"Di, I found a gold ear-ring near Reva's bench." Rohit opened his fist and showed it to Roma Di, his elder sister when he met her near the school's gate.

"But wearing gold isn't allowed in school. This is risky, Rohit. Someone might think you have stolen the ear-ring. You better give it to your class teacher." Di suggested. Rohit agreed and ran to the teacher's room to promptly return the ear-ring.

That year, Nisha was a new entry in their class. Rohit played a prank on her very first day in school. During the recess when Nisha was away, he kept an opaque glass inverted with a note beneath it on her desk. The note read, "If you pick the glass, I'll crawl in the class." When Nisha saw it, she was scared. She wondered if it were some flying cockroach or a tiny lizard. After much coaxing from the girls, she gathered

courage and picked up the glass to find nothing under it. All the girls laughed, which made Nisha feel embarrassed. When she learnt that it was Rohit's prank, she was so angry that she held a grudge against him from that day.

One day, the teacher gave the class an assignment. Each one had to write an essay about a famous personality whose works, inventions or philosophies transformed the world, as thought by the student. The students had to submit their articles written on separate sheets within two days. The best essay would be selected for the school's magazine. Some students selected Mahatma Gandhi, some Nelson Mandela. Some researched on Elon Musk or Bill Gates. Nisha chose Steve Jobs. While chatting with Reva, her bench-mate, she came to know that even Rohit had chosen the same topic for his essay. She was now determined to prove that her essay was the best.

Nisha researched a lot and was ready with her essay the next day itself. Submissions were the day after that. But when she went home that evening after school, she couldn't find the sheets on which she had written her essay. She searched her school bag, study table, the entire

house but couldn't find it anywhere. She desperately called Reva.

"Did you take my sheets by mistake?" Nisha asked. There was a silence for a few moments at the other end of the call.

"I checked my bag. I don't have them." Reva replied.

"Someone must have stolen it for sure." Nisha said, rather snobbishly.

"Don't worry. If you have forgotten them in the class, they will be safe with Rohit." Reva told Nisha about Rohit's peculiar trait and explained how she got back her gold ear-ring.

"Now I get it. Again one of his pranks! I won't allow him to copy my essay and take all the credit."

"Hey, Rohit isn't like that. He doesn't..." But Nisha had already disconnected the call before Reva could complete her sentence.

An infuriated Nisha went to school early next day. She saw Rohit busy completing his assignment and saw her sheets lying on his desk.

"How dare you copy my project?"

"Copy... Me?"

"Yes... Because you knew my essay would be the best in the class and you can copy it and take all



credit." Nisha went to Rohit and snatched her sheets.

"How ignorant art thou in thy pride of wisdom!"

"What?"

"It means in your pride of wisdom, you have become blind. Can't you read whom I have written about?"

"Of course Steve... Eh! Einstein? But you were writing about..."

"I had almost finished writing on Jobs when Reva casually mentioned that yours was the same topic. So I changed mine. I had to write a new essay all over again."

"But Reva didn't tell me..."

"Because she didn't know... simple..."

“But why didn't you give my sheets to the class teacher?”

“If my friends forget something, I always keep it and return them the next day. I never thought, because of this habit of mine, one day I would be accused of copying. Roma Di rightly says I need to be more careful. Without sounding immodest, let me tell you my essays and poems always feature in the school's magazine. I don't need to resort to such dirty tricks. Even if yours gets selected this time, I am fine.”

“But...”

“By the way, the quote on wisdom I mentioned just now, do you know from which book it is?”

“N... No.”

“It's from 'Frankenstein' by Mary Shelley. Lord Byron, the famous English poet once held a competition amongst friends to come up with the best horror story. And Mary Shelley wrote Frankenstein. See,

how a healthy competition amongst friends created one of the finest science fiction novels of English literature.”

“Oh!”

“I never snatch others' opportunities the way you just snatched those sheets from me.” Rohit smiled and winked. This eased out the situation which could have been a bigger argument.

“I got you all wrong. I am so sorry.” Nisha realized her folly and put out her hand for a handshake. When Rohit came forward, she simply went past him and shook hands with Reva who was standing right behind.

“What do you call this Mr. 'P'rankenstein'?” Nisha asked jokily.

“A perfect 'Tit for Tat'...” Rohit laughed heartily and gave her a high-five.

-Prachi Mokashi
mokashiprachi@gmail.com

चपखलची उत्तरं

किम्बुर्लाड .०१ प्रपुण्ड .१ अडुडाड .१ आणुडीड .० निडुडीड .३ अडुडीड .२ निडुडीड .४
निडुडीड .०१ अडुडीड .३१ लिडुडी .२१ अडुडी .४१ निडुडीड .६१ निडुडीड .६१ अडुडीड .११
अडुडी .४६ अडुडीड .६६ निडुडीड .६६ निडुडीड .१६ आणुडीड .०६ निडुडीड .११ प्रपुण्ड .११
निडुडीड .१६ निडुडीड .०६ अडुडीड .१६ अडुडीड .१६ अडुडीड .०६ निडुडीड .३६ निडुडीड .२६
अडुडीड .३६ निडुडीड .२६ अडुडीड .४६ निडुडीड .६६ अडुडीड .६६

वाचकांमध्ये 'वयम्'ची लोकप्रियता वाढत आहे. 'वयम्'चे सभासदत्व घेण्यास उत्सुक असलेल्यांच्या सोयीसाठी आमच्या प्रतिनिधींची ही यादी. हे 'वयम्' प्रतिनिधी म्हणजे 'वयम्'चा प्रसार प्रेमाने करणारे दूत आहेत.

'वयम्' प्रतिनिधी

| | | |
|---|--|--|
| <p>पुणे (पिंपरी-चिंचवड) सुप्रिया पुराणिक 7030360758</p> | <p>अलिबाग श्रुती संतोष बोंद्रे 9423381129</p> | <p>बुलढाणा मैत्री नरेंद्र लांजेवार 7666407475</p> |
| <p>गोरेगाव-मुंबई अनघा अनिल चंद्रात्रे 8080550353</p> | <p>रत्नागिरी गार्गी केदार देवस्थळी 9404331020</p> | <p>कोल्हापूर डॉ. धनश्री खाडे 9604636893</p> |
| <p>पालघर मनोविकास ग्रंथोत्सव 9967081527</p> | <p>कणकवली-मालवण सुषमा केणी 9284035326</p> | <p>अकोला उत्कर्ष जैन 9850263103</p> |
| <p>गिरगाव-मुंबई मेसर्स बी.डी.बागवे एजन्सी 7506000869</p> | <p>वेंगुर्ला-सिंधुदुर्ग मधुरा नित्यानंद आठलेकर 9405925454</p> | <p>SWS फायनान्शियल सोल्युशन्स प्रायव्हेट लिमिटेड</p> |
| <p>वरळी-मुंबई संजना चव्हाण 9221969336</p> | <p>उदगीर नितीन दुरुगकर 9579018581</p> | <p>नाशिक रुपाली कुलकर्णी 9011896681</p> |
| <p>डोंबिवली सुनिल पांचाळ 9930016920</p> | <p>कराड संजय पुजारी (डॉ.कल्पना चावला विज्ञान केंद्र) 9226163260</p> | <p>मुंबई किशोर काळे 9869239940</p> |
| <p>कल्याण डॉ. योगेश जोशी 9757077614</p> | <p>नांदेड शिवाजी आंबुलगेकर 9423440598</p> | <p>ऑनलाइन इंग्रजी बोलायला शिकण्याची 'वयम्'च्या वाचकांसाठी सुवर्णसंधी. केवळ 2000/- रुपये भरा आणि एक महिना ऑनलाइन क्लास आणि दोन वर्षांसाठी 'वयम्'चे सभासदत्व मिळवा. विद्यार्थी, शिक्षक, महिलांसाठी स्वतंत्र बँच.</p> |
| <p>कल्याण विकास वाचनालय (DSK) 9819931421</p> | <p>लातूर ज्ञानप्रकाश बालविकास केंद्र 9421693089</p> | <p>संपर्क- प्रा. श्रुती राजे 8421113111 9822240106</p> |
| <p>बदलापूर नेत्रा नरवणे 9604677297</p> | <p>लातूर वैद्य जयश्री कुलकर्णी 9326190749</p> | |

कल्पक, चौकस
किशोरांचे मासिक

अहम् आवाम्

वयम्

आमिदार

न्यू वंदना को. ऑप. हाऊसिंग सोसायटी, ३रा मजला,
लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे ४०० ६०२
दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/ ६९०८६२७३
'वयम्' मोबाइल : ९१३७१२८९१५
इमेल : info@wayam.in
वेबसाइट : www.wayam.in



सभासद नोंदणी फॉर्म



१० + १ दिवाळी अंक

scan here to pay



नोंदणी क्रमांक : _____ दिनांक : _____

नाव : _____

पत्ता : _____

पिन कोड : _____

जवळची खूण : _____

फोन : _____ इमेल : _____

जन्मतारीख : _____ इयत्ता : _____

शाळा : _____

वर्गणी जमा केल्याचा तपशील

चेक नं. : _____ बँक व बँक शाखा : _____

चेक दिनांक : _____ रुपये : _____

'वयम्'च्या ऑनलाइन सबस्क्रिप्शनसाठी माहिती-

Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd. Axis Bank, Thane | CC A/C No.: 911030017556004 | IFSC : UTIB0000061

चेक / डिमांड ड्राफ्ट : लॅबइंडिया अॅनॅलिटिकल इन्स्ट्रुमेंट्स प्रा.लि.

(Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd.) या नावाने काढावा.

सही : _____

'वयम्' मासिकाचे वर्गणीदार झाल्याबद्दल धन्यवाद!

'अहम् आवाम् वयम्' जुलै २०२२ | ५१

वयम्, वयम्
विश्वेसरे मारिक

अहम् आवाम्
वयम्
आमममम



बहुरंगी बहर - अनुभवांचा खजिना

हरहुन्नरी मुलांचे व्यक्तिमत्व जोखणारी एक अनोखी स्पर्धा



तुमच्या मुलांच्या बहुरंगी बुद्धिमत्तेची दखल तुम्ही घेताय ना?

- 7वी ते 9वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी स्पर्धा.
- स्पर्धेविषयी अधिक माहितीसाठी
या मासिकाचे पृष्ठ १६ पाहा.



For Enquiry: 9137128915

For More Information- scan QR code